

European Network for
Rural Development

CS

EU RURAL REVIEW
č. 26

CHYTRÝ VENKOV

OBNOVA A ROZVOJ SLUŽEB NA VENKOVĚ

<https://enrd.ec.europa.eu>

Financovalo:

Evropská síť pro rozvoj venkova

Evropská síť pro rozvoj venkova (ENRD) je centrem, které spojuje strany zúčastněné na rozvoji venkova v celé Evropské unii (EU). ENRD přispívá k účinnému provádění programů rozvoje venkova jednotlivých členských států tím, že vytváří a sdílí znalosti, i tím, že usnadňuje výměnu informací a spolupráci ve venkovských oblastech Evropy.

Každý členský stát si zřídil národní síť pro venkov, která propojuje organizace a správní orgány zapojené do rozvoje venkova. Na úrovni Evropské unie pak ENRD podporuje propojení těchto národních sítí, národních správ a evropských organizací.

Více naleznete na webových stránkách ENRD (<https://enrd.ec.europa.eu>)

***Europe Direct je služba, která vám pomůže hledat odpovědi
na vaše otázky o Evropské unii.***

**Bezplatné telefonní číslo (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Informace jsou poskytovány bezplatně, stejně tak je většina hovorů bezplatných (i když někteří operátoři, telefonní budky nebo hotely vám mohou spojení účtovat).

Vedoucí editor: Neda Skakelja, vedoucí oddělení, Generální ředitelství Evropské komise pro zemědělství a rozvoj venkova.

Editor: Derek McGlynn, kontaktní místo pro ENRD.

Text rukopisu byl dokončen v průběhu května 2018. Originální verze je v angličtině.

Další informace o Evropské unii jsou dostupné na internetu (<https://ec.europa.eu>).

© Evropské unie, 2018

Reprodukování je povoleno s podmínkou uvedení zdroje.

Obsah této publikace nemusí nutně vyjadřovat názory institucí Evropské unie.

Text publikace slouží pouze pro informační účely a není právně závazný.

Tisk: KLEINWÄCHTER holding s.r.o.

Překlad: Context Praha

EVROPSKÁ UNIE
Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
Evropa investuje do venkovských oblastí
Program rozvoje venkova

Překlad a tisk byl financován z Programu rozvoje venkova,
podopatření 20.2 „Podpora pro zřízení a provoz Celostátní sítě pro venkov“

Poděkování

Autoři hlavních příspěvků: Steffen Hess, Katalin Kolosy, Eamon O'Hara, Veneta Paneva, Paul Soto.

Zvláštní díky pro: Jure Bizjak, Christiane Kirketerp, Gyorgy Mudri, Enrique Nieto, Konstantinos Zapis.

Grafické zpracování: Benoit Goossens, Geraldine Meeus (Tipik)

Fotografie na přední straně přebalu © a na zadní straně: Andreas Gücklhorn, Unsplash; © Ostatní foto na přední straně přebalu ("bubliny"): Maaseutuverkosto / Samuel Pettersson, Evropská unie / Luke Porter, Unsplash / Pexels

OBSAH

CHYTRÝ VENKOV OBNOVA A ROZVOJ SLUŽEB NA VENKOVĚ

Předmluva Phila Hogana, evropského komisaře pro zemědělství a rozvoj venkova	2
Předmluva Tibora Szanyie a Franca Bogoviče, poslanců Evropského parlamentu.....	4
1. Chytrý venkov	6
2. Národní a regionální podpora pro chytrý venkov	16
3. Využívání sociálních inovací	23
4. Využití digitálních inovací pro revitalizaci služeb na venkově.....	32
5. PRV jako katalyzátory inovací ve venkovských službách	40

Akce EU pro chytrý venkov

Předmluva Phila Hogana, evropského komisaře pro zemědělství a rozvoj venkova

Spotěšením představuji toto vydání zpravodaje EU Rural Review, které se zabývá koncepcí chytrého venkova a poukazuje na četné inspirující iniciativy, jež se objevují na evropském venkově.

Tato publikace se inspirovala výsledky Tematické skupiny pro „chytrý venkov“ (Thematic Group on ‘Smart Villages’), vzniklé v rámci Evropské sítě pro rozvoj venkova. O práci skupiny projevil velký zájem značný počet zúčastněných stran a místních orgánů, což je jasné znamení chuti pustit se do budování chytrých obcí v našich venkovských oblastech.

Často dostávám otázku: Co je chytrý venkov? S pokračující četbou této publikace si uvědomíte, že při vývoji chytrého

venkova jde v podstatě o lidi – že jde o venkovské komunity, které se chápou iniciativy s cílem hledat praktická řešení výzev, před nimiž stojí, se záměrem co nejvíce využít nové příležitosti. Digitální řešení mohou využití mnohých takových nových příležitostí popohnat, nicméně slovo chytrý implikuje rovněž spolupráci a rozvoj nových sdružení – potřebujete uvažovat mimo běžný stereotyp a naplánovat svou vlastní cestu k prosperitě a udržitelnosti.

Iniciativa Evropské komise „chytrý venkov“ byla zahájena před rokem, takže teď máme vynikající příležitost posoudit, jak jsme na tom. Začali jsme pracovat na pilotním projektu – jeho účelem je vyvinout model chytrého venkova, který mohou venkovské komunity používat jako vzor ke zlepšení své situace.

Evropský parlament také přidělil 3,3 milionu EUR na přípravnou akci, kterou spustíme v příštím roce. Jejím posláním je poskytnout podporu na rozvoj až deseti chytrých obcí po Evropské unii.

Je to důležitá základní práce, kterou je třeba udělat, aby se tak pojem chytrý venkov dostal na politickou mapu. Na tom se ale nemůžeme zastavit. Jestliže opravdu chceme zažít velký nástup chytrého venkova, musíme toho udělat mnohem více.

Projekt chytrého venkova začíná tím, že se dají dohromady místní lidé, aby vypracovali strategii využití místních zdrojů a formulovali své ambice. Musíme tedy investovat do takových lidí, jejich nápadů, velmi potřebné infrastruktury a budování kapacit. To je naše úloha jako politiků – musíme zajistit, aby byly k dispozici správné nástroje.

Co se týče digitalizace, je jasné, že potřebujeme lepší širokopásmové připojení k internetu a infrastrukturu. Přes dosud vynaložené značné úsilí existuje stále mezi venkovskými a městskými oblastmi hluboká digitální propast. Podle posledních údajů má jen 47 % venkovských domácností přístup k rychlé širokopásmové síti, oproti více než 80 % městských domácností.

S cílem pomoci tuto propast překlenout je z rozpočtů EU (z EZFRV i EFRR) k dispozici 6 miliard EUR, tj. na financování rozjezdu širokopásmového připojení i na další digitální infrastrukturu, a to zejména ve venkovských a okrajových oblastech.

Odhadovaný příspěvek z EZFRV činí téměř 1 miliardu EUR. Z toho bude mít užitek na 18 milionů obyvatel venkova. Evropská komise zároveň realizuje Akční plán pro širokopásmové připojení na venkově (Action plan for Rural Broadband)⁽¹⁾, jehož účelem je poskytovat pomoc při zavádění širokopásmového připojení ve venkovských a vzdálených oblastech. EU zároveň investuje do digitálních dovedností a různých druhů venkovských digitálních uzlů, sdílených prostorů a živých laboratoří, které mohou spojit komunity a urychlit využívání digitálních technologií.

Potřebujeme se rovněž ujistit, že dokážeme toto zdokonalené připojení využívat ke zvýšení kvality života a životní úrovně ve venkovských oblastech: pro lepší služby, lepší přístup k pracovním místům a lepší řešení v oblasti ochrany životního prostředí.

V tomto vydání zpravodaje EU Rural Review najdete mnoho příkladů toho, jak komunity vyvíjejí inovativní řešení pro služby na venkově. Ta se mohou často opírat o digitální technologii, která jim umožní vyvíjet nové a vylepšené služby v oblastech, jako jsou e-zdravotnictví, online vzdělávání, mobilita, místní výroba energií a mnoho dalších.

Tato publikace se sice zaměřuje na služby na venkově, ovšem digitální platformy a ekonomika založená na datech mohou rovněž pomoci vytvářet nové místní trhy, které malým a středním zemědělcům umožní dostat lepší cenu za své produkty. Podobně mohou podpořit uplatňování a rozjezd tzv. přesného zemědělství a dalších moderních technologií.

Mnoho významných iniciativ už tedy probíhá, my ale chceme své ambice zvýšit a proměnit více takového potenciálu v realitu. Potřebujeme investovat do lidí, nápadů a podniků – v místních komunitách i okolní venkovské krajině. Potřebujeme podpořit digitální infrastrukturu, ale musíme také vybavit venkovské občany k tomu, aby mohli vyvíjet online a offline řešení, která posílí životaschopnost a udržitelnost venkova prostřednictvím sociálních inovací a inteligentní specializace.

Jsem si jist, že zpravodaj EU Rural Review vám poskytne množství nápadů a příkladů, jak naložit s touto společnou příležitostí.

(1) <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/european-commission-joins-forces-help-bringing-more-broadband-rural-areas>

Inteligentnější budoucnost pro venkovské oblasti Evropy

Předmluva Tibora Szanyie a Franca Bogoviče, poslanců Evropského parlamentu

Jsme rádi, že můžeme předložit všem zúčastněným stranám podnět k přemýšlení, zdůraznit význam chytrého venkova, poukázat na obrovský zájem, který tento přístup podnítl tak, že to vedlo k podpisu Prohlášení z Bledu ze dne 13. dubna 2018, a nabídnout ponaučení, která přinesla práce Tematické skupiny ENRD pro chytrý venkov.

Iniciativa chytrého venkova musí být v popředí každého pokusu o řešení vylidňování venkova, o oživení poskytovaných služeb a o realizaci příležitostí růstu ve venkovských oblastech. Iniciativa chytrého venkova zahrnuje funkční meziodvětvový přístup, propojení už teď dostupných a budoucích rozvojových nástrojů. Silně se dotýká života venkovských občanů a oslovuje širokou

škálu zúčastněných stran i mimo místní obyvatele, včetně odborných pracovníků, zákonodárců, politiků, podnikatelů, nevládních organizací a akademických pracovníků zapojených do rozvoje venkova.

Prohlášení z Corku (Cork 2.0 Declaration) bylo formulováno ve smyslu hesla 'lepší život ve venkovských oblastech'. Jsme přesvědčeni, že chytrý venkov nabízí ten nejlepší způsob udržitelné realizace této vize. Chytrý venkov vzniká na základě integrovaných přístupů a úspěšně součinnosti mezi různými oblastmi politiky, díky čemuž se zvýší komplementarita a soudržnost a také využití výhod synergických účinků daných větším rozsahem.

Na vývoji tohoto přístupu se v současné době podílí Evropský parlament společně s Evropskou komisí.

Politický závazek, zahrnující evropské komisaře a jejich příslušné služby, stejně jako všechny vstupy pro rozvoj venkova poskytnuté odborníky, byly pro pokrok na cestě k chytrému venkovu nepostradatelné.

Evropa investuje do zdrojů, inovací a rozvoje a před krátkodobým ekonomickým ziskem přitom dává přednost udržitelné kvalitě života. Přesto bylo stále více zřejmé, že venkovské oblasti se opožďují v zavádění nových, hlavně digitálních technologií.

Ke zmírnění této situace jsme proto aktivně prosazovali iniciativu chytrého venkova, jmenovitě prostřednictvím pilotního projektu zahrnutého do rozpočtu EU na rok 2016; tento projekt byl plně podpořen Evropskou komisí, pod vedením komisaře pro zemědělství a rozvoj venkova Phila Hogana. Iniciativa chytrého venkova byla pak také zmíněna v mnoha úředních publikacích a je předmětem přípravného akčního programu v rámci rozpočtu EU na letošní rok.

Strategickou a finanční podporu posílila řada událostí, jakou bylo například zahájení porady v Bruselu dne 11. dubna 2017 a porady na vysoké úrovni ve slovinském Bledu dne 13. dubna 2018. Tu jmenovitě podpořili čtyři evropští komisaři a jejich slovinští partneři i slovinský předseda vlády.

Dobře známe náročné výzvy, kterým venkovské oblasti čelí, jako je stárnutí populace a nedostatečné služby.

Spolusignatáři Prohlášení z Bledu a evropští komisaři vyjadřující podporu považují „*přípravu budoucích EU a národních politik za příležitost k rozvoji iniciativy chytrého venkova*“. V citovaném prohlášení pokračují dále v tom smyslu, že „*chytrý venkov má potenciál zvýšit hospodářskou a sociální soudržnost a zlepšit sociální rovnost našich společností, zejména mezi venkovskými a městskými oblastmi*“.

Doporučujeme vám pročíst si závazky obsažené v Prohlášení z Bledu⁽¹⁾ a poté zahájit práci směřující k jasnější a inteligentnější budoucnosti venkovských oblastí!

Franc Bogovič (Evropská lidová strana, Slovinsko) je členem Výboru Evropského parlamentu pro regionální rozvoj.

Tibor Szanyi (Pokrokové společenství socialistů a demokratů v Evropském parlamentu) je členem Výboru Evropského parlamentu pro zemědělství a rozvoj venkova.

(1) https://enrd.ec.europa.eu/news-events/news/new-declaration-smarter-rural-areas_en

1. Chytrý venkov

© Andraz Lazic, Unsplash

V celé Evropě procházejí venkovské oblasti rychlými změnami. Transformace s sebou nese rizika, ale i reálnou možnost, aby venkovské oblasti hrály novou, jinou roli. Zatímco předchozí vydání zpravodaje EU Rural Review pokrývaly iniciativy k oživení ekonomik a podniků, toto vydání se zaměřuje na sociální a digitální inovace ve službách na venkově.

V této souvislosti můžeme chytrý venkov chápat jako komunity, které odmítají prostě čekat, až je zasáhne změna. Chytrý venkov tvoří venkovští lidé, kteří se ujímají iniciativy při hledání praktických řešení hlavních výzev, kterým čelí, a chápou se nových příležitostí. Právě to dělají různými způsoby tisíce venkovských oblastí.

Mnohé využívají předností nových digitálních technologií. Ty jsou však jen jedním z dostupných nástrojů. Je zde také mnoho příkladů sociálních inovací ve službách na venkově, nových vztahů, které jsou výhodné pro obě strany, a aktivit, jež posilují roli venkovských oblastí při přechodu na zelenější a zdravější společnost, projevující větší péči o venkov.

K vytvoření prostředí, které je příznivé pro chytrý venkov, je třeba rozvíjet politiky pro rozvoj venkova. To je rovněž důvod, proč také politici a předkladatelé projektů na evropské, národní, regionální a místní úrovni zkoumají nové přístupy.

CO JE CHYTRÝ VENKOV?

CO POHÁNÍ CHYTRÝ VENKOV?

CHYTRÝ VENKOV – V AKCI

TEMATICKÁ SKUPINA ENRD PRO CHYTRÝ VENKOV

Tematická skupina ENRD (TG) pro chytrý venkov byla ustavena v říjnu 2017 jako důležitá součást 'Akce EU pro chytrý venkov'. Jejím záměrem je stát se kontaktním místem pro sdílení zkušeností mezi chytrými obcemi po celé Evropě, pro shromažďování podkladů a hledání impulsů pro lepší provádění politiky rozvoje venkova.

Jednou z prvních akcí TG bylo provedení průzkumu. Ten ukázal, že mnohé venkovské oblasti byly uzamčeny do 'bludného kruhu úpadku', navozovaného dvěma vzájemně se posilujícími trendy: prvním z nich je nedostatečná tvorba pracovních míst a udržitelných podnikatelských aktivit, druhým pak neodpovídající a upadající služby.

Téměř všechny přístupy, které TG identifikovala jako příznivé pro chytrý venkov, postihují oba tyto trendy.

Předchozí tematická práce ENRD a vydání zpravodaje EU Rural Review pokrývaly iniciativy k oživení venkovských ekonomik a podniků, jmenovitě téma 'Chytré dodavatelské řetězce' (č. 22 – Smart Supply Chains) a 'Nové představy příležitostí pro venkovské podniky' (č. 24 – Re-imaging Rural Business Opportunities). TG pro chytrý venkov proto svou pozornost zaměřila **jak na sociální, tak na digitální inovace služeb na venkově**. Toto vydání zpravodaje EU Rural Review odráží mnohé ze závěrů TG.

CO POHÁNÍ CHYTRÝ VENKOV?

Chytrý venkov je laboratoř, kde místní lidé a politici na různých úrovních ověřují inovativní řešení některých velkých výzev života na venkově. Tímto způsobem se snaží chopit příležitostí, které mohou posílit životaschopnost evropského venkova. Jak zmíněné výzvy, tak i příležitosti se mezi jednotlivými venkovskými oblastmi a také mezi různými částmi Evropy značně liší. Proto je vždy důležité porozumět souvislostem a pochopit výchozí bod širších strategií a jednotlivých projektů, které přispívají k rozvoji chytrého venkova.

Tematická práce ENRD odhalila nejméně pět hlavních hnacích mechanismů chytrého venkova. První dva jsou zpravidla chápány především jako hrozby nebo výzvy, zatímco zbývající tři znamenají pro venkovské

PĚT HNACÍCH MECHANISMŮ CHYTRÉHO VENKOVA

1. Reakce na vylidňování a demografické změny.
2. Hledání místního řešení škrtů ve veřejných financích a centralizace veřejných služeb.
3. Využívání vazeb s malými a velkými městy.
4. Maximalizace role venkovských oblastí při přechodu na oběhové a nízkouhlíkové hospodářství.
5. Podpora digitální transformace venkovských oblastí.

oblasti jak rizika, tak příležitosti. Tyto hnací mechanismy jsou vzájemně propojeny a digitalizaci je zde možné vnímat jako průřezové téma.

1. Reakce na vylidňování a demografické změny

Přestože vylidňování je považováno spíše za symptom nežli za příčinu úpadku venkova, není pochybností

o tom, že je jedním z hlavních faktorů, který je hybnou silou agendy chytrého venkova.

Převážně venkovské oblasti tvoří asi 28 % populace EU, zatímco dalších 31,6 % obyvatel žije v menších městech a na předměstích (mezilehlé oblasti) a 40,4 % ve velkých městech⁽³⁾. Podle všeho se zde projevuje nezadržitelný

(3) Eurostat, Statistics on rural areas in the EU, data from February 2017 (Statistika venkovských oblastí v EU, údaje k únoru 2017).

světový trend směrem k urbanizaci a očekává se, že do roku 2050 vzroste počet obyvatel EU žijících ve městech o 24,1 milionu, zatímco populace v převážně venkovských oblastech podle očekávání poklesne o 7,9 milionu.

Tyto globální trendy ale zakrývají značné rozdíly mezi různými částmi Evropy a mezi různými typy venkovních oblastí. Celkově téměř dvě třetiny venkovských regionů ve skupině zemí EU13 (tj. těch, které přistoupily k EU v roce 2004 nebo později) vykazují pokles, zatímco pro skupinu EU15 (tj. pro země, které přistoupily před rokem 2004)

platí opak, protože dvě třetiny jejich venkovských regionů si svou populaci zachovaly nebo v nich počet obyvatel ve skutečnosti roste⁽⁴⁾.

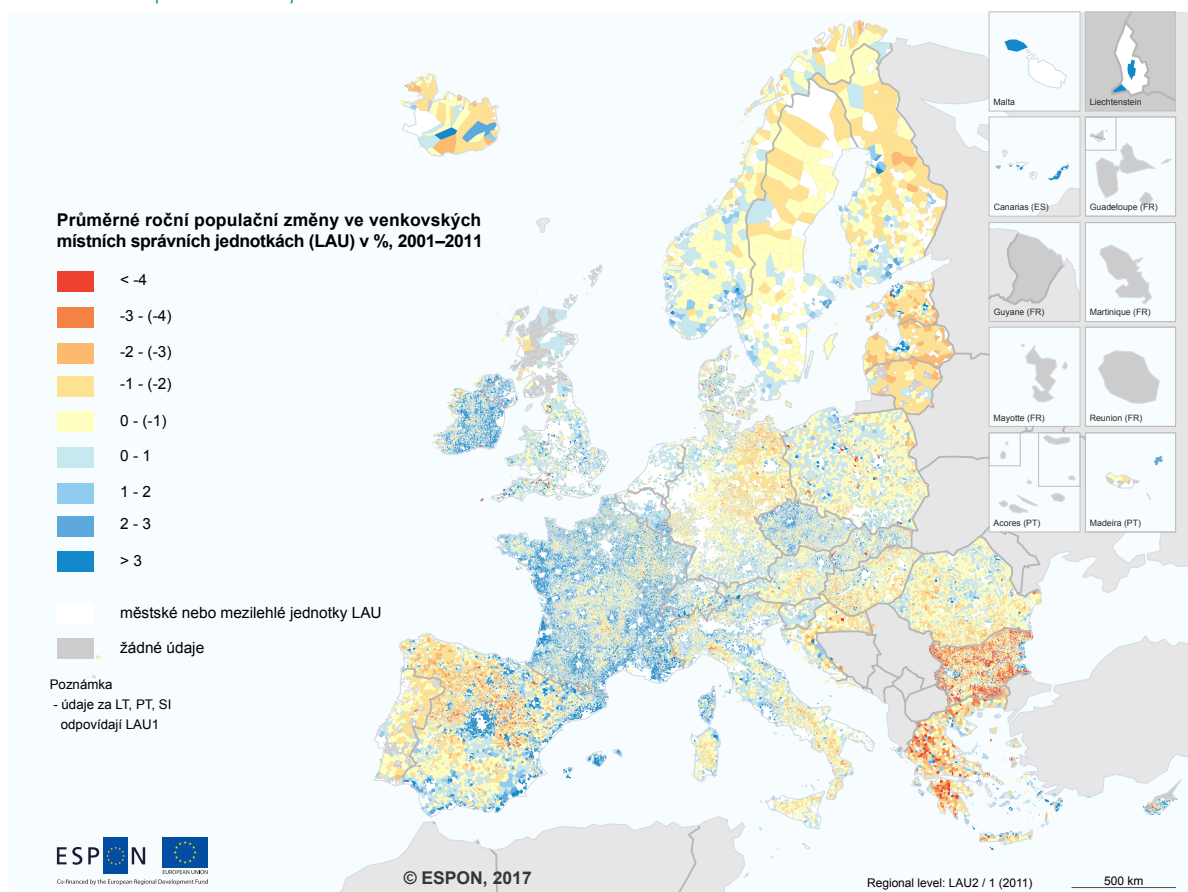
Obrázek 1 ukazuje významný úbytek obyvatel:

- ve venkovských oblastech na východě Evropy, kde stále probíhá významná restrukturalizace zemědělství;
- ve vnitrozemí jižních evropských zemí (zejména v Řecku, Španělsku, Portugalsku a Itálii) a v menší míře ve středu Francie; a
- v řídké obydlených skandinávských a pobaltských zemích.

2. Hledání místních řešení škrtů a centralizace veřejných služeb

I tam, kde je počet obyvatel venkovských oblastí stabilní nebo roste, nižší hustota zalidnění spolu s komplikovanou logistikou táhne nahoru jednotkové náklady na poskytování určitých základních služeb, jako je vzdělání, zdravotní péče, obchod a veřejná doprava. Taková situace je akutní zejména v místech, jako je severní Finsko, střed Španělska a Portugalska a jako jsou mnohé horské regiony. Náklady na poskytování služeb jsou rovněž daleko vyšší spíše tam, kde je populace

Obrázek 1. Populační změny na venkově

Zdroj údajů: Eurostat, ESPON, 2017.

(4) ESPON, 'Policy Brief: Shrinking rural regions in Europe', (Krátký politický dokument: Zmenšující se venkovské regiony v Evropě) 2017: www.espon.eu/rural-shrinking

rozprostřena do množství malých sídel, než tam, kde je soustředěna do větších celků.

Nákladnější služby na venkově s menším počtem obyvatel se často stanou předmětem škrtů jako první, když jsou rozpočty napjaté. Přitom platí, že v důsledku finanční krize byly veřejné rozpočty snižovány a sociální výdaje omezovány v mnohých členských státech EU.

V průběhu předemtného období hledaly útvary veřejné správy úspory cestou snižování úrovně poskytovaných služeb a stále více cestou privatizace a externího zajišťování služeb.

V mnoha členských státech EU se místní úřady nacházely nebo jsou v procesu reorganizace do větších jednotek. Jedním z evidentních důsledků tohoto procesu bylo omezení služeb ve venkovských oblastech a jejich koncentrace do větších měst a velkoměst.

Tento trend zvyrazňuje nerovnost mezi venkovskými a městskými oblastmi. Ilustruje to poznatek, že jen o něco více než jedna čtvrtina obyvatel EU, kteří žijí ve venkovských oblastech, má vysokoškolské vzdělání, zatímco ve městech je to téměř dvojnásobný počet; podíl studentů, kteří ukončili studium předčasně, a podíl mladých lidí, kteří nemají ani práci, ani žádnou pracovní přípravu, je v této skupině vyšší a je zde také více obyvatel, jejichž zdravotní potřeby budou pravděpodobně neuspokojeny.⁽⁵⁾

I v tomto směru se projevuje výrazný kontrast mezi skupinou členských států EU13 a EU15: podíl lidí v EU13, kteří jsou ohroženi chudobou, je ve venkovských oblastech daleko vyšší než ve městech, zatímco v EU15 je tomu obecně naopak. V Rumunsku, Bulharsku a na Maltě je minimálně polovina venkovského obyvatelstva ohrožena chudobou, zatímco v ostatních členských státech se tento podíl pohybuje mezi

30 a 40% (Chorvatsko, Kypr, Maďarsko, Lotyšsko, Litva a Polsko, spolu s Řeckem, Španělskem a Portugalskem).

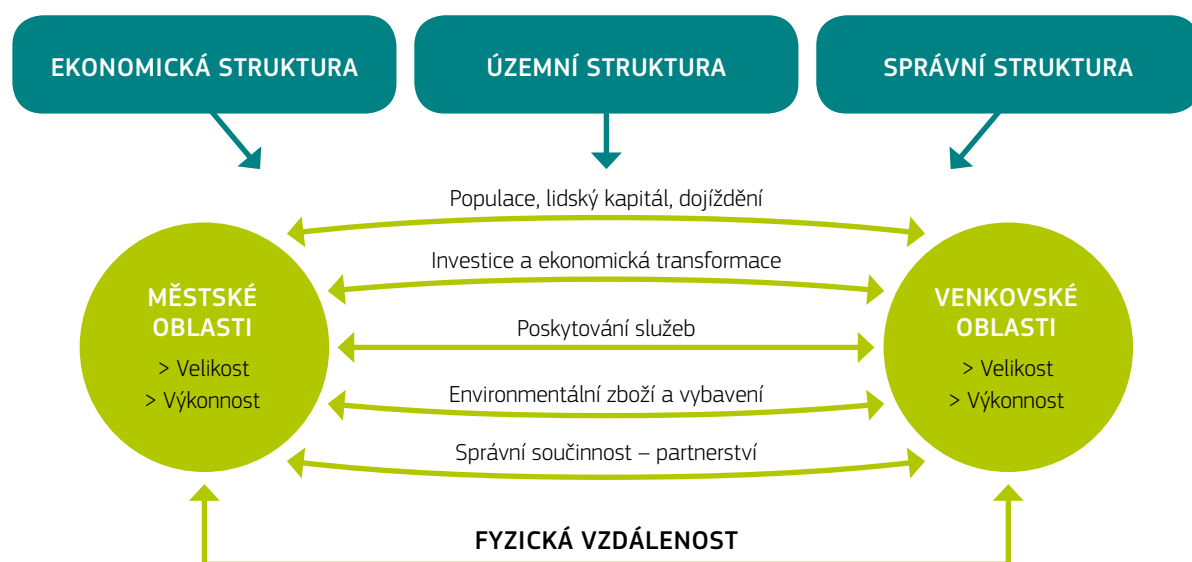
Vznik chytrého venkova je často iniciován lidmi, kteří se dali dohromady, aby hledali praktická řešení těchto akutních sociálních problémů.

3. Využívání vazeb s malými a velkými městy

Venkovské oblasti mají symbiotické vztahy s velkými a malými městy. V minulosti bývaly jejich vztahy vnímány čistě jako konkurenční – jako vztahy, v nichž jeden získá, a druhý ztratí. To, co získala města, se považovalo za ztrátu pro venkovské oblasti.

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a další instituce však analyzovaly složitou spleť vazeb mezi městy a venkovskými oblastmi a ukázaly, že při pečlivém řízení existuje značná možnost, aby tyto vztahy byly prospěšné pro obě strany.

Obrázek 2. Funkční vazby mezi venkovem a městy

Zdroj: OECD, Rural 3.0: A framework for rural development (Rámec pro rozvoj venkova), Policy note.

(5) Eurostat, Statistics on rural areas in the EU (Statistika venkovských oblastí v EU), 2017: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_rural_areas_in_the_EU

OECD zjistila, že téměř ve všech jejích členských státech rostou podle hrubého domácího produktu (HDP), produktivity a počtu obyvatel nejrychleji ty venkovské oblasti, které jsou blízko městům nebo jsou dostupné z měst⁽⁶⁾. Uvedla, že „zvláště dobré výsledky mají venkovské oblasti, které jsou blízko měst. Venkovské oblasti nacházející se v blízkosti měst vykazovaly před hospodářskou krizí z roku 2008 vyšší růst produktivity a po propuknutí této krize i vyšší stabilitu“. Dodala dále, že „silná výkonnost venkovských regionů blízko měst nesouvisí výhradně s jejich malou vzdáleností od velké metropolitní oblasti“. Definice 'venkov blízko města' platí v případě kteréhokoli města s více než 50 000 obyvateli. Malá a střední města této velikosti hrají důležitou roli z hlediska ekonomického rozvoje venkovských regionů, ovšem přínosů není možné dosáhnout bez přístupu⁽⁷⁾.

V případě chytrého venkova nejde přitom jen o překonání propasti mezi venkovem a městem, ale také o využití jedinečného potenciálu obou stran k jejich vzájemnému prospěchu.

Úzké vazby nejsou přirozeně prosté rizik. Například zvýšené používání soukromých vozidel a online nakupování může mít nepříznivé dopady na místní podniky a služby na venkově, jaké poskytují venkovské obchody.

Ve snaze dosáhnout nejlepších výsledků projekty chytrých obcí usilují o stále větší součinnost – o spolupráci jak s dalšími podobnými venkovskými oblastmi, tak s menšími či většími populačními centry, které jsou k nim přidruženy, s cílem najít

vzájemně prospěšná územní řešení. Například francouzská vláda podpořila řadu tzv. recipročních smluv mezi městy a jejich okolním venkovem. Příklad z Brestu a Centre Ouest Bretagne, popisovaný v následující kapitole (viz stránka 21), ukazuje, že na této spolupráci získaly obě strany, tj. díky smlouvám týkajícím se obnovitelné energie a distribučních služeb⁽⁸⁾.

4. Maximalizace role venkovských oblastí při přechodu na nízkouhlíkové oběhové hospodářství

Podle OECD stojí venkovské oblasti v popředí při přechodu na nízkouhlíkové hospodářství⁽⁹⁾. Venkovské a mezilehlé oblasti tvoří 88,2 % území EU⁽¹⁰⁾ a zahrnují jasnou většinu jeho přírodních zdrojů.

Tyto přírodní zdroje představují často základní kámen jejich konkurenční výhody, stejně jako jejich identity a atraktivity jako místa k životu. Na

jedné straně jsou zvláště ohroženy změnou klimatu a zhoršováním životního prostředí a na druhé straně se nacházejí ve výsadním postavení, že mohou něco změnit.

V této souvislosti není žádným překvapením, že již nyní existuje na šesti kontinentech kolem 15 000 ekovesnic⁽¹¹⁾ a že mnoho vesnic v různých částech Evropy realizuje projekty na úspory energie, výrobu obnovitelné energie a udržitelnou dopravu i na podporu místních klastrů činných v oběhovém hospodářství a biohospodářství.

Působivým příkladem je Arktický klastř chytrých komunit (Arctic Smart Community Cluster)⁽¹²⁾. Ukazuje, jak jedna z nejdlehlějších venkovských oblastí v Evropě (s méně než 2 obyvateli na čtvereční km) uplatňuje v praxi strategii inteligentní specializace, vedenou zdola nahoru. Díky úzké spolupráci s podnikateli z vesnice objevil předmětný klastř – tvořený

Obrázek 3. Arktický klastř chytrých komunit

Zdroj: Seminář ENRD 'Revitalizace venkovních oblastí prostřednictvím podnikových inovací' (ENRD Seminar on 'Revitalising Rural Areas through Business Innovation')

(6) OECD, 'OECD Regional Outlook (Regionální výhled OECD) 2016: Productive regions for inclusive societies' (Produktivní regiony pro inkluzivní společnosti), 2016: <https://regions20.org/wp-content/uploads/2016/08/OECD-Regional-Outlook-2016.pdf>

(7) OECD, 'Rural 3.0: A framework for rural development (Rámec pro rozvoj venkova), Policy Note', 2018: www.oecd.org/cfe/regional-policy/Rural-3.0-Policy-Note.pdf

(8) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_case-study_fr.pdf

(9) OECD, 'OECD Regional Outlook (Regionální výhled OECD) 2016: Productive regions for inclusive societies' (Produktivní regiony pro inkluzivní společnosti), 2016: <https://regions20.org/wp-content/uploads/2016/08/OECD-Regional-Outlook-2016.pdf>

(10) Eurostat, Share of land area using different typologies (% of land area) (Podíl plochy půdy různých typů – % plochy), 2016: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Share_of_land_area_using_different_typologies_\(%25_of_land_area\)_update.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Share_of_land_area_using_different_typologies_(%25_of_land_area)_update.png)

(11) Ekovesnice je plánovitě vzniklá, tradiční nebo městská komunita, která byla záměrně vytvořena prostřednictvím místně ovládaných participativních procesů ve všech čtyřech dimenzích udržitelnosti (sociální, kulturní, ekologické a ekonomické), s cílem regenerovat sociální a přírodní prostředí.

(12) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/s4_rural-businesses_aric-cluster_havukainen.pdf
Další informace viz: http://luotsi.lappi.fi/c/document_library/get_file?folderId=1664044&name=DLFE-29555.pdf

různými subjekty, včetně podniků, financujících institucí, výzkumníků a zprostředkovatelů – obrovský potenciál, co do snižování odlivu kapitálu a zvýšení místní hodnoty ve dvou klíčových oblastech: energetice a potravinách. Účastníci klastru vyvinuli integrovanou strategii na podporu místních podnikatelů, která zahrnuje vzdělávání prostřednictvím škol, zpřístupnění veřejných zakázek a budování místních potravinářských a energetických uzlů. Potvrdilo se, že realizované projekty vytvářejí místní pracovní místa, snižují množství odpadů a emisí, regulují náklady a udržují místní příjmy v místní ekonomice.

5. Podpora digitální transformace venkovských oblastí

Digitální technologie mají schopnost radikálním způsobem změnit nevýhody, kterým venkovské oblasti čelí, jako je vzdálenost a nízká hustota obyvatel, díky tomu, že umožní

okamžitou virtuální komunikaci a přístup k elektronickým službám. Potenciální příležitosti a přínosy jsou sice velké, ale jsou zde také rizika, která by například mohla vést k uzavírání místních obchodů.

Zároveň by také měly být zaváděny vhodné nástroje k záruce, že z digitální transformace bude získán větší prospěch. Místní akční skupina (MAS) Mentr Môn v Anglesey, Wales (UK) podporovala projekty,⁽¹³⁾ které se zabývají problematikou digitálního vyloučení starších a sluchově postižených lidí.

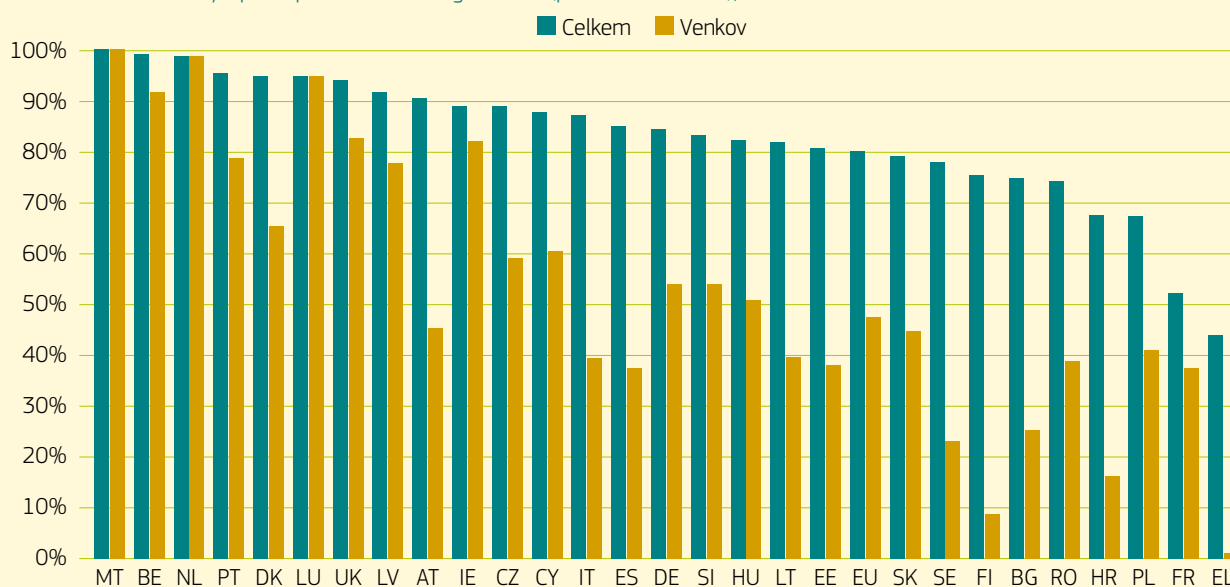
Venkovské oblasti jsou často charakterizovány jako oblasti postižené **trojnásobnou digitální propastí: v širokopásmovém připojení, dovednostech a využití**. Navíc kromě nedostačující nabídky přístupové sítě nové generace (Next Generation Access – NGA)⁽¹⁴⁾ k internetu (jen 47 % venkovských domácností má NGA, proti 80 % všech domácností

v EU, viz níže obrázek 4) postrádá obyvatelstvo mnohých venkovských oblastí nezbytné digitální dovednosti a digitální technologie využívá méně než obyvatelé v městských oblastech (viz kapitola 4).

Budování vysokorychlostní digitální infrastruktury ve venkovských oblastech, doprovázené digitálním vzděláváním a školením, musí být nadále investiční prioritou. Obojí je potřebné k překonání digitální propasti a ke zvýšení schopnosti komunit a zúčastněných stran evropského venkova využívat svůj digitální potenciál.

Chytrý venkov posouvá digitalizaci o krok dále. Cílem není prostě dosažení městských oblastí díky překlenutí digitální propasti, ale také zvýšení atraktivnosti venkovských oblastí a rozvoj jeho nové role v procesu transformace Evropy na digitální ekonomiku.

Obrázek 4. Pokrytí přístupovou sítí nové generace (podíl domácností), 2017

Zdroj: IHS a Point Topic

(13) Více informací o projektech podporovaných ze strany MAS najdete na: www.mentermon.com

(14) Přístupová síť nové generace (NGA) obnáší moderní formy superychlého širokopásmového připojení, obecně definovaného rychlostí připojení nejméně 30 megabitů za sekundu (Mbps). NGA znamená v porovnání se standardními širokopásmovými službami zásadní změnu v rychlosti a kvalitě přístupu k internetu.

CHYTRÝ VENKOV V AKCI

© Fraunhofer IESE Digitale Dörfer

Široká paleta výzev, kterým venkovské komunity v různých částech Evropy čelí, spolu se vznikajícími příležitostmi, danými vazbami mezi venkovem a městem a transformací na nízkouhlíkové oběhové hospodářství, podněcuje mnoho lidí k aktivnímu hledání řešení. Mají často různé zájmy a priority a působí na různých úrovních, přesto spolu stále více spolupracují a spojují své síly v úsilí o vývoj vesnic budoucnosti.

Vedle snahy o co největší využití ekonomických příležitostí pro nové formy chytrých venkovských podniků (viz zpravodaj EU Rural Review č. 24) lidé také zkoumají nové inovativní způsoby poskytování služeb ve venkovských komunitách, což je právě předmětem zájmu této publikace.

Mnohé venkovské komunity jednoduše reagují na **ukončování místních služeb**: jde o školu, obchod nebo místní autobus. Využívají přitom různé formy komunitně vlastněných a sociálních podniků, přebírají a investují je v kombinaci veřejných a soukromých finančních toků a dobrovolné práce. Například ve Skotsku je nyní 5 600 sociálních podniků, které působí v dopravě, sociální péči, energetice, bytové výstavbě, místních obchodech a mnoha dalších oblastech: během dvou let zaznamenala tato iniciativa nárůst o 10 %⁽¹⁵⁾.

Pokračující ústup evropských veřejných agentur od nabídky sociálních služeb obecného zájmu, narůstající tlaky na tradiční neziskové organizace, aby

diverzifikovaly zdroje svých příjmů, a zvyšující se zájem o sociální inovace mezi běžnými podniky ukazují na dynamiku silného růstu v oblasti sociálních podniků⁽¹⁶⁾.

Jiné komunity jsou motivovány především hrozbou **změny klimatu**, touhou vést udržitelnější způsob života a využít příležitosti, které ve venkovských oblastech nabízejí obnovitelné energie. Například v Evropě je teď kolem 3 000 družstev pro obnovitelnou energii, které jsou činné ve výrobě energie, provozu sítí, monitorování a úspor energie a sdílení e-vozidel.

Většina z nich je soustředěna na severu Evropy (Spojené království, Dánsko, Nizozemsko, Belgie, Německo,

(15) Bill Slee, 'Revitalising rural services through social innovation' (Revitalizace služeb na venkově prostřednictvím sociálních inovací), SIMRA project: https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq2_smart-villages_social-innovation_slee.pdf

Pokud se týká definice sociálního projektu, viz: https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/s4_rural-businesses-factsheet-social-innovation.pdf

(16) European Commission, 'A map of social enterprises and their eco-systems in Europe' (Mapa sociálních podniků a jejich ekosystémů v Evropě), 2015: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=12987&langId=en>

Rakousko, Finsko, Švédsko), kde je legislativní prostředí příznivější pro individuální a decentralizovanou výrobu energie.

Nicméně podle REScoop, Evropské federace družstev pro obnovitelné energie, která má 1 250 členů, se takové hnutí rozšiřuje dále na jih Evropy (Francie, Itálie, Španělsko, Portugalsko) a také na východ (Česká republika).

Venkovské komunity se rovněž více zapojují do zavádění optické vláknové infrastruktury a do stimulace poptávky, což je potřebné k záruce, že venkovské oblasti naplní svůj potenciál na poli **digitální ekonomiky**. Například ve Švédsku téměř 50 % místních optických sítí vlastní obce nebo komunitně vedené podniky. V celé EU také roste hnutí na podporu místní digitalizace prostřednictvím různých forem venkovských digitálních uzlů a sdílených pracovních prostorů – příkladem je projekt ERUDITE⁽¹⁷⁾.

Na dalším stupni víceúrovňového správního řetězce plánovači územního rozvoje na obecní, regionální a národní úrovni spolupracují s venkovskými občany při hledání různých forem společného umístění služeb na venkově do multiservisních center nebo uzlů – často napojených na větší jednotky v populačních centrech (například multiservisní centra ve Flandrech⁽¹⁸⁾ nebo 'Maisons de services' ve Francii⁽¹⁹⁾).

Ještě dále v tomto řetězci jsou tyto specifické venkovské iniciativy doplněny širokou škálou regionálních, národních a evropských iniciativ odvětvové politiky v oblasti zdraví, vzdělání, dopravy, digitalizace atd. Na základě zkušeností několika zemí

Obrázek 5. Družstva pro obnovitelné energie v Evropě

Zdroj: REScoop

(Spojené království, Finsko a Švédsko) teď EU doporučuje provést analýzu dopadu těchto politik na venkovské oblasti cestou systematického ověřování dopadu ('rural proofing'). Na úrovni EU všechny hlavní instituce vyjádřily nedávno svou aktivní podporu pro různé aspekty chytrého venkova, jak dokládá značný počet politických iniciativ EU: akce Evropské komise; stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru a Výboru regionů; pilotní akce Evropského

parlamentu a budoucí přípravná akce na podporu chytrého venkova⁽²⁰⁾ i řada mezinárodních konferencí k danému tématu, jako byl nedávný seminář OECD o 'chytrém venkovu' a konference v Bledu pod názvem 'Akce EU pro chytrý venkov'. Úkolem venkovských oblastí je v současné době konsolidovat a rozvíjet toto různorodé společenství usilující o změnu a využít s tím spojenou energii k dosažení skutečného zlepšení v terénu.

(17) www.interregeurope.eu/erudite

(18) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tg2_smart-villages_service-hubs_hoet.pdf

(19) Viz OECD Rural Policy 3.0: www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/oecd-regional-outlook-2016/rural-policy-3-0_9789264260245-7-en

(20) Viz ENRD Smart Villages Portal (Portál chytrého venkova ENRD):

https://enrd.ec.europa.eu/smart-and-competitive-rural-areas/smart-villages/smart-villages-portal/eu-policy-initiatives-strategic-approaches_en

VAZBA CHYTRÉHO VENKOVA NA SOCIÁLNÍ A DIGITÁLNÍ INOVACE

EVROPSKÝ PARLAMENT
Franc Bogovic

” Koncepce chytrého venkova má za cíl vytváření obcí v Evropě příznivějších pro život, v nichž se lidé mohou a chtějí usazovat, protože inovativní, digitální řešení zlepši jejich životní styl. “

EVROPSKÝ PARLAMENT
Tibor Szanyi

” Život na venkově, to není jen o zemědělství. Je to také o dívkách a chlapcích, ženách a mužích, mladších a starších. Ti by neměli být sociálně nebo digitálně opomenuti. “

EVROPSKÝ VÝBOR REGIONŮ
Enda Stenson

” Voláme po větších ambicích a vývoji cílené a kupředu směřující politiky pro rozvoj chytrého venkova s výhledem na dobu po roce 2020. “

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR
Tom Jones

” Je nezbytné zvýšit spolupráci mezi komunitami, organizacemi a úřady ve venkovských a městských oblastech, aby bylo možné získat plný prospěch ze sociálních, kulturních a ekonomických vazeb, který může taková spolupráce přinést. “

SOCIÁLNÍ INOVACE V MARGINALIZOVANÝCH VENKOVSKÝCH OBLASTECH (SIMRA)
Bill Slee

” Sociální inovace vyvolávají kolektivní odezvu komunity a ochotu investovat čas a prostředky do řešení místních problémů. “

EVROPSKÁ SÍŤ KOMUNITNĚ VEDENÝCH INICIATIV V OBLASTI KLIMATU A UDRŽITELNOSTI (ECOLISE)
Eamon O'Hara

” Na jedné straně jsou venkovské oblasti silně poznamenány, na druhé straně však mohou výrazně přispět k přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku, protože mají k dispozici příznivý politický rámec, který zahrnuje přístup zdola nahoru i shora dolů. “

2. Národní a regionální podpora pro chytrý venkov

© Riccardo Bresciani, Pexels

‘Akce EU pro chytrý venkov’ konstatuje, že „potřebujeme něco více než jen stavební kameny; potřebujeme strategické přístupy, které pomohou politikům, zúčastněným stranám a předkladatelům projektů v terénu předložit skutečné výsledky.“ I když je chytrý venkov v podstatě iniciativou o venkovských lidech, kteří se ujímají iniciativy, mohou národní, regionální a místní správy poskytnout pro jejich činnost příznivé prostředí. Tématem je tedy chytrý venkov, ale předmětem tohoto vydání zpravodaje EU Rural Review jsou pouze sociální a digitální inovace ve službách na venkově. Pokud máte zájem o iniciativy, které mohou oživit ekonomiku a podniky, podívejte se do dřívějších vydání zpravodaje.

Tato kapitola se zabývá některými přístupy k rozvoji chytrého venkova, které jsou uplatňovány napříč Evropou, se zvláštním důrazem na služby na venkově. Mnohé z těchto iniciativ právě začínají – i když jejich intenzita roste – a již je tedy možné odvodit určitá předběžná ponaučení.

ZAKLÁDÁNÍ UDRŽITELNÝCH SLUŽEB NA VENKOVĚ

PŘEHLED PŘÍSTUPŮ K POSKYTOVÁNÍ SLUŽEB

PONAUCENÍ ZE ČTYŘ INSPIRUJÍCÍCH PŘÍKLADŮ

ZAKLÁDÁNÍ UDRŽITELNÝCH SLUŽEB NA VENKOVĚ

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) uvádí, že „poskytování kvalitních služeb ve venkovských oblastech se v posledních letech stalo hlavním tématem politických debat“⁽¹⁾. Bere na vědomí, že i když se většina jejích členských zemí zotavila z finanční krize, veřejné rozpočty jsou nadále napjaté. Protože náklady na poskytování určitých služeb jsou ve venkovských oblastech vyšší než ve městech, jsou na celém světě právě tyto oblasti zvláště zranitelné finančními škrty.

OECD nicméně poznamenává, že „venkovské komunity nedokážou existovat bez odpovídajících veřejných služeb ke splnění potřeb obyvatel. Dostupnost škol, zdravotní a sociální péče a dalších podobných služeb je nezbytná pro dobré životní podmínky obyvatel venkova a pro sociální a ekonomickou stabilitu těchto komunit“.

NOVÉ FORMY POSKYTOVÁNÍ SLUŽEB NA VENKOVĚ

1. Integrované poskytování služeb, včetně:

- umístění několika služeb do jedné budovy nebo prostoru;
- spolupráce mezi poskytovateli služeb v oblasti informací, správy, školení atd.;
- spolupráce odborných týmů na poskytování více propojených služeb;
- spolupráce mezi veřejnými, soukromými a komunitními organizacemi, a zvláště při formulování komunitně založených řešení.

2. Alternativní a pružnější přístupy k poskytování služeb, včetně:

- mobilních služeb – přivedení služeb k lidem;
- hvězdicových modelů – tam, kde jsou služby poskytovány pravidelně z centrálního místa, ale kde jsou služby na větší vzdálenosti poskytovány méně pravidelně, nebo ve vzdálenějších oblastech na nižší úrovni;
- nových a zdokonalených služeb, které byly upraveny podle místních potřeb (kvalita, marketing, zavádění zcela nových přístupů ke službám).

3. Digitální řešení^(*)

(*) OECD považuje digitální řešení spolu s mobilními službami za jeden z možných alternativních přístupů k poskytování služeb, ale s ohledem na jejich horizontální povahu a rostoucí význam pro chytrý venkov byla tato problematika z této části vyjmuta a zařazena do kapitoly 4.

© OECD

(1) Making public services work for rural communities (Aby veřejné služby sloužily venkovským komunitám), 20th meeting of the working party on Rural Policy (20. schůzka pracovní skupiny pro politiku venkova), 5. prosinec 2017. Viz také OECD 'Strategies to Improve Rural Service Delivery' (Strategie pro poskytování lepších služeb na venkově), 2010: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264083967-en> OECD, 'Regional Outlook 2016' (Regionální výhled 2016), 2016: <https://regions20.org/wp-content/uploads/2016/08/OECD-Regional-Outlook-2016.pdf>

DOPORUČENÍ OECD PRO SLUŽBY NA VENKOVĚ^(*)

1. Nabídka služeb na venkově by měla být koncipována tak, aby odpovídala charakteristikám a zdrojům různých venkovských regionů.
2. Spravedlnost a efektivnost by měly být pečlivě vyvážené.
3. Poskytování služeb by se mělo řídit smlouvami mezi venkovem a městem.
4. Správa by se měla přenést z logiky výdajů na logiku investic.
5. Účinná a inkluzivní správa je klíčem k poskytování služeb na venkově.

Znamená to:

- přiznat nejvyšší úrovni správy více strategickou, podpůrnou roli;
- usnadnit sdružování znalostí a jednodušší rozhodování;
- zapojit místní komunity;
- zavést jako zásadu systematické ověřování dopadu.

(*) OECD, 'Innovative Service Delivery: Meeting the challenges of Rural Regions' (Inovativní poskytování služeb: odpověď na výzvy venkovských regionů), 2008.

Tematická skupina ENRD pro chytrý venkov poskytla tyto další pohledy na problematiku⁽²⁾.

Vytváření trhů pro veřejné služby může napomoci k zachování služeb ve venkovských oblastech. V mnoha zemích navodila legislativa proces externího zadávání. Je pravděpodobné, že mnohé úkoly, jako je např. odklizení sněhu, může efektivněji zajistit zemědělec než obecní úřad. Podobně místní lidé mohou často poskytovat lepší péči o starší a zdravotně postižené osoby než pracovníci příslušných agentur, kteří přitom musí cestovat na dlouhé vzdálenosti.

Propojení veřejné služby s poskytovatelem z třetího (občanského) sektoru může být žádoucí. Ať je to bytové sdružení, které nabízí cenově dostupné bydlení, nebo knihovna, již poskytla prostory nově založená nevládní organizace, je nyní za obvyklých podmínek často dávana přednost fungujícímu poskytovateli z třetího sektoru. Například díky vytvoření dobročinné nadace mohla

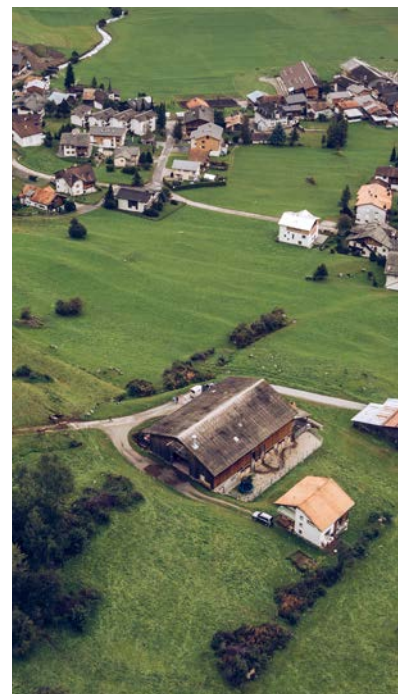
organizace YouthBorders⁽³⁾ zvýšit dostupné financování a zlepšit podporu pro mladé lidi ve Skotském příhraničí.

OECD argumentuje, že rozhodující je „vzít si na organizaci a poskytování těchto služeb brýle“ umožňující prostorové vidění, tj. pozorovat holisticky struktury osídlení, trendy v migraci a mobilitě a další vazby mezi velkými městy, malými městy, vesnicemi a různými typy venkovských oblastí. Doporučuje se, aby místo a forma určitých základních veřejných služeb, jako je vzdělání a zdraví, byly plánovány aktivně tak, aby pak služby fungovaly spíše jako katalyzátor než narušitel rozvoje venkova a aby zároveň zajistily nejlepší přístup co nejvíce lidem.

Existuje už sice hodně zajímavých individuálních příkladů poskytování služeb na venkově, ale ve většině zemí je třeba v daném směru ujit ještě kus cesty. Ve své studii o službách na venkově Dr. Sarah Skerratt⁽⁴⁾ tvrdí, že „tam, kde se uplatňují silné národní intervence, mohou být služby na venkově řešeny relativně provázaným

způsobem“. Ovšem navzdory výše uvedenému doporučení jsou ve většině zemí služby na venkově nadále rozřezávané podle odvětvových rozpočtů, jsou předmětem krátkodobých pilotních projektů nebo intervencí, námětem politických priorit a změn, respektive jsou organizovány nesystematicky.

V duchu této argumentace Lisabonský summit o inovacích a digitalizaci v zemědělství v roce 2017 doporučil „posílit cílené zaměření a koordinaci prostřednictvím strategického plánování stylu zdola nahoru a systematického ověřování dopadu všech politik a finančních toků. Umožní to lépe identifikovat místní potřeby, pokud se týká poskytování služeb ve venkovských oblastech a zaměření intervencí podle různých politik“.⁽⁵⁾

© Nigel Tadhymehondo, Unsplash

(2) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_briefing_business-models.pdf

(3) www.youthborders.org.uk

(4) Sarah Skerratt, Senior Researcher (vedoucí výzkumník), Rural Society Research (Výzkum venkovské společnosti), 'Rural Services: European Policies and experiences' (Služby na venkově: Evropské politiky a zkušenosti).

(5) www.aislisbon2017.com

PŘEHLED PŘÍSTUPŮ K POSKYTOVÁNÍ SLUŽEB

ENRD provedla zkušební průzkum s cílem identifikovat iniciativy ve službách na venkově, probíhající na národních a místních úrovních⁽⁶⁾. Tento průzkum prokázal, že ve většině zemí existuje složitá spleť odvětvových strategií pro různé služby a že se přitom podařilo odhalit jen špičku ledovce. Potvrdilo se nicméně, že integrované přístupy ke službám na venkově, založené na územním plánování, jsou spíše výjimkou než pravidlem.

Na základě průzkumu bylo dále identifikováno několik členských států EU, v nichž probíhá proces přípravy strategií a pilotních projektů, týkajících se služeb na venkově, které sdílejí charakteristické znaky chytrého venkova, i když nemusí nutně používat pro jejich označení

předmětný termín. Tyto příklady byly doplněny informacemi, shromážděnými v průběhu práce Tematické skupiny ENRD⁽⁷⁾. Tyto strategie a projekty reagují zpravidla na jednu nebo více z následujících tří výzev:

- **Vylidňování venkova.** Relevantní strategie se zaměřují hlavně na pokračující vylidňování a odchod mladých lidí z určitých venkovských oblastí, jako je sever Finska, Švédska a Skotska a jako jsou dále středozevní části jižních evropských zemí (Itálie, Španělska, Řecka a střed Francie), a stejně tak na emigraci ze středoevropských, východoevropských a pobaltských zemí. Mnohé strategie kombinují akce na podporu ekonomického rozvoje a pracovních míst s akcemi na podporu zlepšení

nebo inovace poskytovaných služeb, zpravidla v oblastech, jako je vzdělávání, mobilita, zaměstnanost, zdravotní péče a energetika.

- **Propast mezi venkovem a městy a územní koncentrace služeb.** Dokonce i tam, kde jsou venkovské oblasti stabilní nebo populačně rostou, kombinace škrtů v oblasti veřejných služeb, jejich centralizace, rostoucí používání automobilů a omezování veřejné dopravy může znamenat, že venkovské komunity 'se zbavují' jak veřejných, tak soukromých služeb.
- **Podpora digitální transformace venkovských oblastí.** Podpora digitální transformace venkovských oblastí. Tyto strategie se zaměřují

NÁRODNÍ A REGIONÁLNÍ STRATEGIE REVITALIZACE SLUŽEB NA VENKOVĚ

Vylidňování venkova

- **Strategie pro vnitrozemskou oblast Itálie:** národní integrovaná strategie sociálně ekonomického rozvoje vnitrozemských oblastí, zahrnujících kolem 13 milionů lidí, kteří jsou relativně daleko od center služeb. Jde o čtyři pilotní, oblastně zaměřené strategie, které jsou financovány z mnoha zdrojů; velký důraz je kladen na podporu inovací v místních službách.
- **Služby v okrajových a venkovských oblastech Švédska:** strategie podporuje akce na zlepšení přístupu k soukromým a veřejným službám.
- **Španělský zákon na podporu udržitelného rozvoje venkova:** integrovaný přístup k podpoře venkovské infrastruktury, informačních a komunikačních technologií a široké škály služeb na venkově, stejně jako ekonomického rozvoje. V průběhu finanční krize byla účinnost tohoto zákona pozastavena, ale nedávno byla opět obnovena. Španělská vláda vyvíjí také strategii proti vylidňování.

Propast mezi venkovem a městy a územní koncentrace služeb

- **'Reciproční smlouvy' ve Francii** mají formu smlouvy

mezi velkými městy a okolním venkovem a jejich cílem je zvýšení udržitelnosti služeb a prostředí na venkově, stejně jako ekonomický rozvoj.

- **Strategie 'Design služeb' ve Flandrech v Belgii** má za cíl zlepšení dopravy a mobility ve vlámských obcích na západě Belgie na základě zapojení občanů do rozhodovacích procesů.
- **Sociální stabilita v brabantském regionu v Nizozemsku** – podporuje výukové sítě a komunitně vedené iniciativy.

Podpora digitální transformace venkovských oblastí

- **Studie 'Chytrý venkov' ve Finsku** přináší komplexní analýzu výzev a příležitostí k digitalizaci služeb na venkově ve Finsku. Záměrem je rozvíjet pilotní akce, které podpoří inovace v řadě služeb na venkově.
- **Iniciativa 'Digitální obec' v Německu** zahrnuje pilotní iniciativy ve třech vesnicích, jejichž úkolem je hledat digitální řešení pro služby na venkově.
- **Digitální agendy několika zemí, jako je Německo, Španělsko, Lotyšsko či Švédsko,** zahrnují specifické akce zaměřené na venkovské oblasti a služby.

(6) V roce 2017 bylo identifikováno přes 90 strategií a přes 100 projektů – (*ne všechny jsou ale relevantní z hlediska chytrého venkova): https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_scoping-work-plan_draft.pdf

(7) https://enrd.ec.europa.eu/smart-and-competitive-rural-areas/smart-villages_en

zejména na infrastruktury širokopásmového připojení a na lepší využití digitálních příležitostí prostřednictvím venkovských digitálních uzlů, center sdílené práce a kurzů odborné přípravy jak pro občany, tak pro podnikatele. Některé z těch nejslibnějších strategií podporují pilotní digitální inovace

specifických služeb nebo vesnice jako celku.

Jak je podrobněji popisováno v 5. kapitole této publikace, programy rozvoje venkova (PRV) hrají u určitých strategií svou roli, zejména to platí pro opatření 19 prostřednictvím LEADER/ CLLD a opatření 7, pokud se týká základních služeb a obnovy obce.

Tyto programy a iniciativy ale obvykle spolupracují s dalšími fondy EU, jako jsou Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRR) a Evropský sociální fond (ESF) nebo také národní fondy.

Průzkum ENRD identifikoval zajímavé strategie na podporu poskytování služeb (některé jsou zdůrazněny v rámečku na straně 19).

PONAUCENÍ ZE ČTYŘ INSPIRUJÍCÍCH PŘÍKLADŮ

Thematická skupina (TG) Evropské sítě pro rozvoj venkova zkoumá přístupy k revitalizaci služeb na venkově prostřednictvím digitálních a sociálních inovací a zvažuje, jak co nejlépe využít PRV na podporu chytrého venkova. Práce TG odhalila, jak jsou základní služby na venkově – jako jsou zdravotnické služby, sociální služby, vzdělávací služby, služby v energetice, dopravě, maloobchodě – zlepšovány a jak se stávají udržitelnějšími díky využívání nástrojů informačních a komunikačních technologií (ICT) a na základě komunitně vedených akcí a projektů. Niže následuje několik nejdůležitějších příkladů, jak jsou formovány životem pulzující, udržitelné a atraktivní venkovské oblasti.

1. Strategie pro vnitrozemské oblasti v Itálii

V programovém období 2014–2020 zavedla Itálie do praxe novou integrovanou politiku pod názvem Národní strategie pro vnitrozemské oblasti (NSIA – National Strategy for Inner Areas)⁽⁸⁾. Italské vnitrozemské oblasti jsou venkovské oblasti, které jsou charakterizovány svou vzdáleností od hlavních center služeb. Žije zde 23 % obyvatel země (13,5 milionu obyvatel) a tyto oblasti pokrývají přes 60 % území Itálie (4261 obcí).

ČTYŘI INSPIRUJÍCÍ PŘÍKLADY CHYTRÉHO VENKOVA

1. 'Strategie pro vnitrozemské oblasti' v Itálii – odpověď na vyliďňování venkova.
2. 'Reciproční smlouvy' ve Francii – budování vazeb venkov-město.
3. Iniciativa 'Chytrý venkov' ve Finsku – řešení vyliďňování a digitální transformace.
4. Iniciativa 'Digitální obec' v Německu – využití digitální transformace.

NSIA se zaměřuje na ty nejvíce okrajové a extrémně okrajové vnitrozemské oblasti, v nichž je úbytek obyvatel a stárnutí populace nejvýraznější. Cílem strategie je posílit tvorbu pracovních míst a sociální začleňování a zvrátit úbytek obyvatel. Tato strategie je založena na čtyřech hlavních inovacích:

- investice do zlepšení služeb (hlavně prostřednictvím národní politiky) a zároveň také do ekonomického rozvoje (se zapojením fondů EU);
- národní dimenze a víceúrovňová správa (národní, regionální, obecní a pro větší počet obcí);
- financování z více zdrojů (EZFRD, EFRR, ESF v kombinaci s národními fondy); a
- participativní přístup k místnímu rozvoji.

Do konce dubna 2017 bylo v rámci pojednávané strategie vybráno celkem 71 pilotních projektů, na

jejichž realizaci se podílelo 1 066 obcí. Vybrané oblasti jsou v průměru docela malé a dohromady mají asi 29 000 obyvatel. Průměrný rozpočet, který je k dispozici pro jednu oblast, činí 17,4 milionu EUR, což je větší částka než průměrný rozpočet místní akční skupiny (MAS) v Itálii. Vnitrozemské oblasti a MAS se často překrývají.

Klíčová ponaučení:

- Na Strategii pro vnitrozemské oblasti mohou přispívat programy PRV prostřednictvím iniciativy LEADER nebo jiných opatření, respektive prostřednictvím kombinace obou.
- Již vybudovaná a existující kapacita v rámci MAS je klíčem pro přípravu strategie dobré kvality.
- Tam, kde se MAS účastní přímo návrhu a provádění strategie, mohou být následné synergické účinky pozitivní.
- Širšího a inovativnějšího dopadu je možné dosáhnout integrací

(8) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tg_smart-villages_case-study_it.pdf

PŘÍKLADY PODPORY INOVACÍ VE SLUŽBÁCH NA VENKOVĚ

Investice na inovace místních služeb jsou financovány z národních fondů. Mezi takto podporované akce patří:

- iniciativa na podporu sdíleného využívání automobilů ve Val Maira (Piedmont), která je založená na využívání webové platformy a kterou řídí družstvo místní komunity;
- vzdálené učebny – středoškolské vzdělání na dálku v Beigua Sol (Ligurie) a v Piacenza-Parma Apennine (Emilia Romagna);
- vybavení místních lékáren v Matese (Molise) chytrými technologiemi, které umožňují pracovníkům nemocnice provádět diagnózy na dálku;
- chytrá zařízení, která poskytují obyvatelům možnost monitorovat sesuvy půdy a posílit civilní ochranu – v Madonii (Sicílie).

Strategie pro vnitrozemské oblasti a Strategie místního rozvoje LEADER (Local Development Strategy – LDS), tj. když se partnerství vytvořená ve vnitrozemských oblastech zaměřují na přístup ke službám a skupiny MAS na místní rozvoj.

- Integraci iniciativy LEADER a Strategie pro vnitrozemské oblasti mohou komplikovat rozdílná pravidla pro využívání fondů EU a národních fondů.

2. Reciproční smlouvy ve Francii

V roce 2015 byl ve Francii zahájen provoz experimentálního systému na podporu spolupráce mezi obcemi pod názvem 'reciproční smlouvy mezi městy a venkovem' ⁽⁹⁾ (contrat de réciprocité ville-campagne). Jeho cílem je překlenout rozdíly mezi městy a venkovskými oblastmi prostřednictvím partnerství v oblastech společného zájmu, jež budou přínosná pro obě strany.

V první fázi byla vybrána čtyři územní partnerství a vůbec prvními partnery, kteří oficiálně podepsali takovou smlouvu, byla metropolitní oblast Brest a Pays Centre Ouest Bretagne. Brest přitom usiluje o oživení střednědobé a dlouhodobé konkurenceschopnosti, zatímco Pays Centre Ouest Bretagne se zaměřuje na poskytování zdravotní péče a hledání nových trhů pro své

rychle rostoucí dřevozpracující odvětví.

Obě tyto oblasti teď pracují společně na podpoře inovativních projektů ve čtyřech hlavních směrech: ekonomický rozvoj, sociální začleňování, zdravotnictví, kultura a služby, životní prostředí a transformace energetiky. V rámci každého takového směru se podíleli úředníci místní správy a místní obyvatelé na vypracování společného plánu, který byl oficiálně schválen v listopadu 2016. Podle víceleté rámcové smlouvy, dohodnuté mezi státem a regionálním úřadem v Bretani a platné do roku 2020, byla následně na příslušné aktivity poskytnuta částka 2 miliony EUR.

Jeden rok po podpisu smlouvy již vykazuje spolupráce viditelné výsledky v podobě probíhajících cca 30 projektů, a to například s iniciativou v audiovizuálním klastru, zdravotní péči či bioenergetice ⁽¹⁰⁾.

Klíčová ponaučení:

- Zárukou úspěšnosti je náležitá správní struktura. Odpovědnosti za správu se ujal Brestský úřad územního plánování.
- Klíčem byl také dohodnutý mechanismus financování, který zahrnoval příspěvky od regionu, státu a EU.

- Dalším podstatným faktorem úspěchu bylo výchozí spárování; takové spárování musí jít za hranice politických aliancí a musí zahrnovat aktivní angažovanost místních komunit při formulování a sdílení vize a dlouhodobé strategie rozvoje.

3. Iniciativa Chytrý venkov ve Finsku

Digitalizace zaujímá vysoké postavení v agendě finské vlády. V roce 2016 byla vypracována studie 'Chytrý venkov' (Smart Countryside) ⁽¹¹⁾ s úkolem zjistit, jakým výzvám čelí venkovské oblasti a jaké příležitosti nabízí digitalizace. Cílem bylo hledat možnosti rozvoje a diverzifikace služeb na venkově prostřednictvím digitalizace a zkušebního ověřování.

V rámci studie bylo zjištěno, že podniky a obyvatelé venkova jsou ochotni a připraveni využívat digitální služby. Digitalizace může služby přivést blíže k zákazníkovi, snížit náklady a může mít silný dopad na venkov, kde jsou strukturální změny prudké a kde vzdálenost k fyzickým službám roste.

Ovšem ne všichni občané nebo podniky projevují ochotu nebo mají dovednosti k tomu, aby dokázali využít příležitostí, které nabízí digitalizace. Proto je důležité lidi seznamovat s digitálními nástroji a investovat do rozvoje jejich schopností a ochoty digitální služby využívat.

Studie předložila řadu doporučení ke zlepšení digitálních inovací ve službách na venkově a tato doporučení jsou nyní uplatňována jako informační podklad pro stávající a nové programy; jde například o podmínkám přizpůsobenou podporu podle opatření 7 PRV (Základní služby) - toto opatření není v ČR implementováno - a opatření 19 (LEADER/CLLD), národní strategii pro širokopásmové připojení a o vládní

(9) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_case-study_fr.pdf

(10) Viz strana 3 a 4: https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_case-study_fr.pdf

(11) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_case-study_fi.pdf

rozhodnutí o digitalizaci venkova z roku 2017.

Například MAS Pohjoisin Lappi, Finsko, prováděla předběžnou studii o možnosti poskytování digitalizovaných zdravotnických služeb ve vzdálených oblastech prostřednictvím servisního kiosku s diagnostickým vybavením (např. pro laboratorní testy a monitorování krevního tlaku), který by pacienti mohli využívat samostatně. Kiosek by měl navíc video-připojení na zdravotní sestru nebo lékaře. Výsledky byly pozitivní, ale jasně se prokázalo, že pro větší využívání digitálních služeb bude zapotřebí více diverzifikovaných a komplexních služeb.

‘Schopnost učinit digitální skok’ (Valmiudet digiloikkaan) je jednoletý projekt financovaný skupinou MAS Jokivarsikumppanit. Jeho cílem je rozvoj schopností místních podniků, nevládních organizací a obyvatel využívat digitální služby. Projekt kombinuje školení, poskytování informací a předváděcí akce. K obsaženým tématům patří video-konference pro podniky, marketing prostřednictvím sociálních médií, optimalizace vyhledávače, zabezpečení informací, využívání digitálních služeb staršími lidmi i virtuální realita jako prostředek k rozvoji práce z domova.

Klíčová ponaučení:

- Pro snížení rizika digitálního vyloučení (v určité oblasti, kvůli věku, vzdělání, výši příjmu atd.) je nutná podpora pro funkční datové připojení (širokopásmové připojení) a pro školení lidí s nízkou úrovní digitálních dovedností.
- Při rozvoji digitálních služeb pro venkovské oblasti musí být příslušná řešení založena na místních znalostech a místních potřebách. Veřejný sektor proto hraje zásadní roli při vytváření platform a při

zajišťování přístupu k informacím a osvědčeným postupům.

- Je důležité hodnotit ekonomický přínos digitalizace, podnítit více podniků k digitalizaci vlastních služeb a zajistit, aby lidé dokázali výsledné přínosy využít.
- Inovativní řešení místních výzev (mobilita, zdravotní péče atd.) je třeba hledat cestou zkušebního ověřování.

4. Iniciativa Digitální obec v Německu

Projekt Digitální obec ve spolkové zemi Porýní-Falc, Německo⁽¹²⁾ testuje holistický přístup k digitalizaci služeb na venkově ve třech pilotních oblastech, tj. ve sdružení komunit Eisenberg, Góllheim a Betzdorf-Gebhardshain.

Projekt iniciovalo Ministerstvo vnitra a sportu spolkové země Porýní-Falc a Fraunhoferův institut pro experimentální softwarové inženýrství (IESE – Institute for Experimental Software Engineering) v roce 2015. Projekt s celkovým rozpočtem kolem 4,5 milionu EUR poběží až do roku 2019. Účelem vytvoření společné digitální platformy je vyvíjet a testovat nová řešení v oblasti dodávky místního zboží, komunikací, mobility a elektronické veřejné správy.

Projekt má pět hlavních cílů:

- inovace v rámci chytrého venkovského ekosystému;
- vývoj meziodvětvových řešení;
- rozvoj kulturní spolupráce mezi místními zúčastněnými stranami;
- hledání řešení, která jsou udržitelná;
- vývoj digitálních řešení, která jsou nákladově dostupná.

Implementace projektu Digitální obec je založena na přístupu typu ‘živá laboratoř’. V průběhu první fáze jsou s místními obyvateli

© Maaseutu.fi

a dalšími zúčastněnými stranami diskutovány koncepce a konkrétní řešení. Následuje vývoj prototypů, které jsou dále se zúčastněnými stranami rozpracovávány až do formy digitalizace konkrétních řešení, která mají povětšinou formu aplikací nebo digitálních webových služeb. Příklady dosud vyvinutých služeb zahrnují online tržiště s režimem dobrovolných dodávek a portál místních zpráv.

Klíčová ponaučení:

- Pro úspěšnou realizaci digitalizačního projektu je předně nezbytné vybudovat inovační infrastrukturu, což vyžaduje nasazení interdisciplinárních týmů a také využití lidí z předmětných venkovských oblastí.
- Nutností jsou dobré nápady a kreativita. Dobrým zdrojem inspirace může být průzkum již existujících iniciativ a projektů.
- K pozitivním výsledkům vede práce s včas vyvinutými prototypy, které reagují na konkrétní potřeby obyvatel.
- Podstatnou podmínkou je zapojení místních vlivných stran a nabídka pružných modelů participace.

(12) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tg_smart-villages_case-study_de.pdf

© Pixabay, Pexels

3. Využívání sociálních inovací

Předchozí kapitola zkoumala, jak mohou regionální a národní vlády podporovat koncept chytrého venkova, který skrze opatření shora dolů a na základě místní implementace dodává a rozšiřuje poskytování služeb na venkově.

Tato kapitola sleduje, jak se komunity dokáží samy chopit iniciativy a reagovat bezprostředně na místní potřeby a příležitosti. Takovéto iniciativy koncipované zdola nahoru a vedené komunitně jsou velmi rozšířené a různorodé. Nicméně inovativní potenciál komunitně vedené akce je možné uplatnit v plném rozsahu jen tehdy, když je místně se projevující energie podporována politickým rámcem, který rozvíjí kreativitu vlastní přístupům typu zdola nahoru.

STABILITA KOMUNITY

REVITALIZACE SLUŽEB NA VENKOVĚ PROSTŘEDNICTVÍM SOCIÁLNÍCH INOVACÍ

AKCE V OBLASTI KLIMATU JAKO HNACÍ MECHANISMUS INOVACÍ

PŘEKÁŽKY KOMUNITNĚ VEDENÝCH INOVACÍ

PŘÍZNIVÝ RÁMEC

STABILITA KOMUNITY

Dříve byla města často charakterizována jako „lokomotivy hospodářského rozvoje a venkov jako vagony tažené v úpravu za velkou, moderní metropolí.“⁽¹⁾

Venkovské oblasti ovšem dokázaly, že mají svou vlastní dynamiku a že jsou zdrojem důležitých inovací. Prohlášení z Corku 2.0 uvádí: „Potenciál venkova produkovat inovativní, inkluzivní a udržitelná řešení aktuálních a budoucích společenských výzev, jako je hospodářská prosperita, potravinová bezpečnost, změna klimatu, péče o zdroje, sociální začleňování a integrace migrantů, by měl být více uznáván.“

Výzkumné projekty jako SIMRA⁽²⁾ (Sociální inovace v marginalizovaných venkovských oblastech) a síť jako ECOLISE⁽³⁾ odhalují skutečnost, že právě to dělají tisíce vesnic a venkovských oblastí. Znovu potvrzují, že chytré obce existují a jsou prostě místy, kde místní lidé spojili svou inteligenci a zdroje, aby vymýšleli a vyvíjeli inovativní odpovědi na tíživé místní a globální výzvy. Tímto se zapojují do různých forem sociálních inovací.

Ve venkovských komunitách, a to ve všech částech Evropy, existují důkazy o tom, jak jsou místní energie a vynalézavost v kombinaci s dostupnou technologií úspěšně aplikovány na řešení nanejvýš důležitých potřeb v oblastech, jako jsou doprava, sociální péče nebo vzdělání, a také obav a hrozeb v oblastech jako životní prostředí nebo změna klimatu; obojí má přitom místní i globální dimenzi.

Prokázalo se, že mnohé takové komunitně vedené iniciativy jsou vysoce efektivní při překonávání zakořeněných obtíží, s nimiž je jinak obtížné se vypořádat, a při zvrácení trendů v úbytku obyvatel, nezaměstnanosti, zhoršování životního prostředí a kvality života. Zvláště to platí v situacích, kdy je komunitní akce spojená a podporovaná veřejnou politikou a dalšími iniciativami, které uznávají a uplatňují přístup zdola nahoru.

Existuje však obava, že politika zaostává a neudrží krok s vývojem v terénu. Překážky a potíže jsou stále zřetelnější, často díky přerušení spojení mezi místními, zdola koncipovanými řešeními a politikami a programy, které byly vyvinuty na jiných úrovních.

„Sociální inovace jsou takové inovace, které jsou sociální svými nástroji i svým vyústěním. Jinými slovy to jsou inovace, které jsou dobré pro společnost a zároveň zvyšují schopnost společnosti konat.“⁽⁴⁾

Při neexistenci příznivého politického prostředí hrozí reálné nebezpečí, že příležitost pro širší zapojení komunity a sociální inovace bude ztracena a za takové situace bude velmi obtížné dosáhnout na místní úrovni pozitivních změn. Úkolem proto je vytvořit chytré prostředí, které bude příznivější a které umožní budovat kapacity a nástroje pro komunitní plánování, odstraní legislativní a administrativní překážky a spojí využívání programů rozvoje venkova (PRV) s dalšími evropskými a národními fondy a zároveň přinese možnosti, jak využívat také soukromé zdroje financování.

OBSAH

Zatímco předchozí vydání zpravodaje EU Rural Review pokrývala iniciativy na oživení venkovských ekonomik a podniků – viz ‘Chytré dodavatelské řetězce’ (č. 22) a ‘Nové představy příležitostí pro venkovské podniky’ (č. 24), toto vydání se zaměřuje na poskytování služeb na venkově.

(1) Mark Schucksmith, ‘New Labour’s countryside: rural policy in Britain since 1997’ (Venkov Nové labouristické strany: politika venkova v Británii od roku 1997), 2008: <http://press.uchicago.edu/ucp/books/book/distributed/N/bo13438809.html>

(2) SIMRA je projekt financovaný výzkumným a vývojovým programem Horizont 2020 Evropské unie: www.simra-h2020.eu

(3) ECOLISE, evropská síť pro komunitně vedené iniciativy zaměřené na změnu klimatu a udržitelnost, je vlastně koalicí národních a mezinárodních sítí: www.ecolise.eu

(4) European Commission, ‘Social Innovation: A Decade of Changes’ (Sociální inovace: Dekáda změn), 2010: http://espas.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/social_innovation_decade_of_changes.pdf

REVITALIZACE SLUŽEB NA VENKOVĚ PROSTŘEDNICTVÍM SOCIÁLNÍCH INOVACÍ

Služby jsou nejrychleji rostoucím odvětvím na celém světě, ale v mnoha venkovských oblastech se projevuje anomálie – v posledních dekádách zde služby zaznamenaly pokles. Malé podniky byly zavírány, větší podniky zavíraly své venkovské pobočky (např. banky, pošty); škrtky ve veřejném sektoru vedou k omezování nebo centralizaci služeb a privatizace některých služeb (bytová výstavba, knihovny, sociální péče) ohrožuje ve vzdálených oblastech jejich poskytování.

Za této situace musí komunity často samy zakročit a snažit se mezery vyplnit, tj. zasahovat v různorodých oblastech, jako je bytová výstavba, doprava a mobilita, sociální péče, bankovní služby, různá školení, energetika, recyklace a ekonomický rozvoj. Spouštěcí mechanismy komunitních zásahů tohoto druhu se mohou lišit, od uzavírání životně důležitých služeb (škola, pošta, obchod, autobusová doprava) po výrazný pokles kvality služeb, jako je sociální péče, nebo někdy až po uvědomění si hrozby nebo nevyužití příležitosti.

Například ve skotské vesnici Braemar místní komunita zjistila, že starší a zdravotně postižení obyvatelé musí dlouho čekat na poskytnutí služeb sociální péče, protože jejich pečovatelé jsou nuceni cestovat na dlouhé vzdálenosti. Pečovatelé byli také často vyměňováni nebo nahrazováni pracovníky agentury, kteří se nikdy ve skutečnosti se svými klienty nepoznali. Komunita proto sjednala dohodu, podle níž může sama spravovat rozpočet na sociální péči a zaměstnávat místní obyvatele starající se o rezidenty, které už znají.

K vyvolání sociálních inovací nemusí nezbytně postačovat ztráta nebo omezení důležitých služeb nebo rozpoznání příležitosti. K tomu, aby komunity dokázaly jednat, potřebují určité příznivé podmínky. K hlavním podmínkám tohoto druhu patří schopnost vést a sociální kapitál⁽⁵⁾, dále existence dostatečných vazeb a důvěry mezi místními lidmi, aby byli schopni podporovat kolektivní akci. V některých oblastech již existuje vysoká úroveň sociálního kapitálu, který se vyvíjel po mnoho let. V jiných oblastech může být zapotřebí ještě před zahájením

© kinderbetreuung

FARMÁŘKY NABÍZEJÍ VÝUKU, VÝCHOVU A SOUŽITÍ

Sociální zemědělství (neboli zemědělství poskytující péči) znamená krátkodobé nebo dlouhodobé využívání zemědělských zdrojů, jako jsou hospodářská zvířata a plodiny, na podporu nebo zakládání sociálních služeb ve venkovském prostředí. Takové služby zahrnují rehabilitaci, terapii, chráněné zaměstnání, celoživotní vzdělávání a další aktivity, které přispívají k sociálnímu začleňování.

Zajímavým příkladem sociálního zemědělství v Itálii je sociální družstvo s názvem 'Učení, výchova, soužití s farmářkami' (*Mit Bäuerinnen lernen-wachsen-leben*), nacházející se v provincii Bolzano. Družstvo, které bylo založeno v roce 2007, má přes 100 členů – matek poskytujících denní péči, které nabízejí na svých farmách flexibilní péči o děti, přímo spojenou

s využíváním zemědělských zdrojů a venkovským prostředím jako výukovými prvky.

Některé členky družstva nabízejí školním dětem také vzdělávání formou účasti na práci na farmě. Družstvo trvale rozšiřuje svou činnost po celém území a plánuje aktivity sociálního zemědělství rozšířit na lidi se zdravotním postižením, prožití prázdnin na farmách se službami specifické péče, včetně práce v zahradnictví a terapie pomocí zvířat (animoterapie).

V reakci na stárnutí místní populace začalo družstvo v roce 2014 nabízet péči o starší lidi. Dnes nabízí takové služby na požádání 32 zemědělských podniků. Družstvo obdrželo podporu od Evropského sociálního fondu (ESF).

www.kinderbetreuung.it

(5) Zatímco fyzický kapitál znamená hmotné předměty a lidský kapitál vlastnosti jednotlivců, sociální kapitál znamená vztahy a vazby mezi jednotlivci – sociální sítě a standardy vzájemnosti a důvěryhodnosti, které na jejich základě vznikají. Robert Putnam, 'Social capital and civic community' (Sociální kapitál a občanská společnost), 2000. http://infed.org/mobi/robert-putnam-social-capital-and-civic-community/#_Social_capital

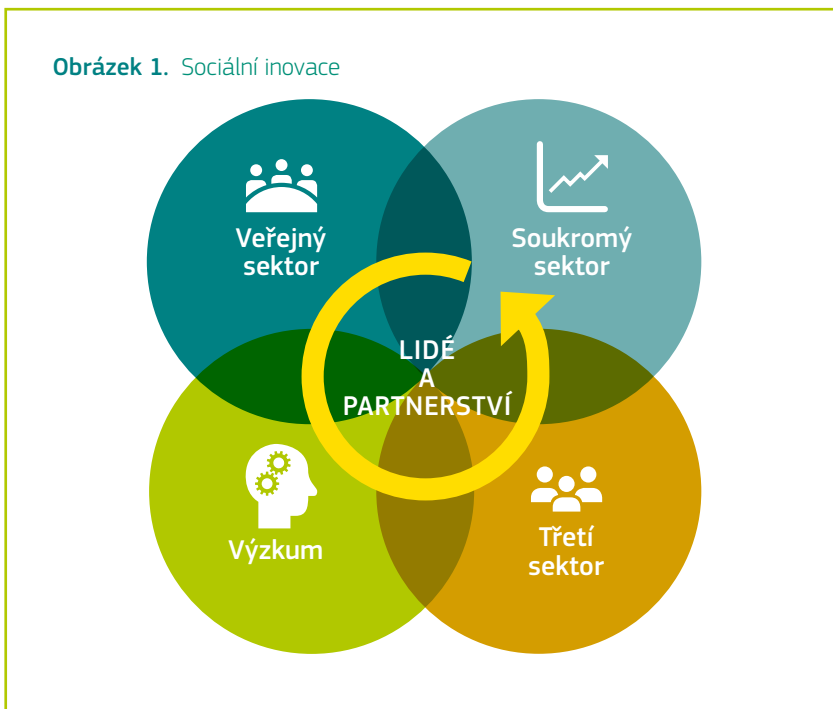
ambicióznějších projektů zavádět opatření a procesy na podporu schopnosti vést a na budování důvěry a kapacit.

Institucionální podpora je důležitá také pro zakládání, úspěch a dlouhodobou udržitelnost komunitních iniciativ. Například v posledních dekádách hrálo zadávání veřejných zakázek důležitou roli při stimulaci sociálních inovací a vytvoření a rozvoji sociálního podniku⁽⁶⁾. Potřebný je ale rovněž širší rámec veřejné podpory.

Neexistuje sice pouze jeden model inovací v oblasti poskytování služeb na venkově, poznatky ale napovídají, že to vyžaduje kritické vyhodnocení místních zdrojů⁽⁷⁾ a správnou kombinaci veřejných, soukromých, výzkumných nebo občansko-sociálních iniciativ. Příležitosti pro sociální inovace vznikají na kreativním průsečíku mezi různými modely poskytování služeb⁽⁸⁾.

Případové studie, které Tematická skupina ENRD podrobila analýze, poukazují na několik možných scénářů sociálních inovací:

- Ve venkovských oblastech se silným sociálním kapitálem (a pružnými předpisy) jsou důkazy o přímých komunitních investicích do strategických místních aktivit (energie, širokopásmové připojení, doprava, péče). Takové investice čerpají z místních zdrojů financování a využívají místní pracovní sílu. Počítají se zpětným investováním finančních přebytků vygenerovaných těmito činnostmi do jiných ekonomických nebo sociálních

- aktivit (např. anglické a skotské komunitní rozvojové trusty⁽⁹⁾ nebo družstva pro obnovitelnou energii v Německu a Dánsku).
- V některých venkovských oblastech vychází iniciativa od inovativních obecních úřadů (například multiservisní centra ve Flandrech⁽¹⁰⁾ a Finsku).

- V dalších případech vychází iniciativa z výzkumu (například v případě Digitálních obcí v Německu⁽¹¹⁾).

Nicméně ve všech případech **jsou lidé v centru** dění a chytrý venkov se zpravidla snaží vybrat si ten nejlepší z různých modelů poskytování služeb, a to prostřednictvím partnerství a vytváření sítí.

(6) Viz EU Rural Review č. 22, kapitola 4 'Accessing the market for public food' for procurement examples (Zpřístupnění trhu pro veřejné zakázky na dodávky potravin – s příklady zakázek): https://enrd.ec.europa.eu/publications/eu-rural-review-22-smart-and-competitive-food-and-drink-supply-chains_en

(7) ENRD Briefing on 'Co-designing and co-planning village services' (Brifink ENRD na téma 'Společně navrhování a společně plánování služeb na venkově'), 2018: https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_briefing_services.pdf

(8) ENRD Briefing on 'Business models for rural services' (Brifink ENRD na téma 'Modely podnikání pro služby na venkově'), 2018: https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_briefing_business-models.pdf

(9) Braemar Community Trust in Scotland (Komunitní trust Braemar ve Skotsku): www.dtascot.org.uk

(10) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq2_smart-villages_service-hubs_hoet.pdf

(11) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_case-study_de.pdf

© Alston Moor Partnership

PRVNÍ MĚSTEČKO V UK SE SOCIÁLNÍMI PODNIKY

Vesnice Alston Moor v Cumbrii pozvedla sociální inovace na novou úroveň a stala se ve Spojeném království prvním certifikovaným 'Městečkem se sociálními podniky' (Social Enterprise Town). Tato někdejší hornická vesnice s 2 100 obyvateli přišla v 50. letech o své olovené doly. O třicet let později největší zaměstnavatel v dané oblasti – slévárna oceli zaměstnávající přes 200 lidí – rovněž ukončila svůj provoz, což vedlo k dlouhotrvajícímu období úpadku, k němuž přispěla odlehlost vesnice.

Ovšem v roce 2002 došlo k obratu, když vesnici obešel poskytovatel internetových služeb a místní komunita se spojila a založila vlastní, místně vlastněné služby širokopásmového připojení – Cybermoor. Když pak zavřel místní obchod, komunita se znovu zmobilizovala a časem vyvinula novou místní dynamiku.

V oblasti je v současné době zaregistrováno 24 sociálních podniků, od pekařství a tělocvičny až po sněžný pluh vlastněný a využívaný komunitou a historické nádraží. Všechny tyto podniky provozují dobrovolníci. Každý funguje jako samostatný podnik, ale všechny musí být ziskové a tento zisk reinvestovat do místní ekonomiky. S poukazem na 50 podporovaných pracovních míst, na stovky zapojených dobrovolníků a na roční obrát ve výši 2,2 milionu GBP označili hodnotitelé Ocenění za sociální podnik UK (UK Social Enterprise Awards) vesnici Alston Moor za „model, který by měly napodobit další malé oblasti“.

www.alstonmoorpartnership.co.uk

AKCE V OBLASTI KLIMATU JAKO HNACÍ MECHANISMUS INOVACÍ

Rovněž obavy ze změny klimatu a zhoršování životního prostředí se staly důležitým hnacím mechanismem komunitně vedených inovací. Pařížská dohoda⁽¹²⁾ nabízí rámec pro mezinárodní odpověď na tuto globální hrozbu. Zatímco vlády stále diskutují o možných způsobech provádění této dohody, mnohé komunity se již samy chopily iniciativy a rozhodly se, že budou raději součástí řešení než problému. Po celé Evropě a také v globálním měřítku desetitisíce komunit přijímají patřičná opatření v mnoha různých oblastech, jako je komunitní energetika, sdílení

automobilů, sdílení kol, péče o komunitní zahrady, odpadové hospodářství a recyklace.

Rozsah prováděných projektů se značně liší, v závislosti na místní situaci a zkušenostech dané komunity. Například v odvětví komunitní energetiky se může rozsah pohybovat od malých sousedských projektů, jako je Energy Lucioles⁽¹³⁾, což je projekt ve francouzské Bretani, podle něhož bylo instalováno na veřejné budově 150 m² solárních panelů, až po daleko rozsáhlejší projekty,

jako je transformace dánského ostrova Samsø (4 000 obyvatel) na z uhlíkového hlediska neutrálního vývoze obnovitelné energie.

Tyto komunitně vedené iniciativy mají nejen významný dopad na životní prostředí, ale pomáhají také oživit místní ekonomiku a budovat sociální kapitál a stabilitu. Projekt TESS⁽¹⁴⁾ financovaný ze zdrojů EU, který hodnotil vzorek 63 evropských komunitně založených iniciativ v oblasti klimatu, zdůraznil „jejich velký potenciál, co do zmírnění dopadu

(12) http://unfccc.int/paris_agreement/items/9485.php

(13) www.luciolesriatransition.fr/lucioles_energies/presentation

(14) TESS je projekt financovaný Sedmým rámcovým programem Evropské unie: www.tess-transition.eu

UDRŽITELNÁ MOBILITA

Rezo Pouce je služba chytrého autostopu (cestování autostopem), která byla poprvé vyvinuta a zavedena ve francouzských regionech Tarn et Garonne a Haute Garonne v roce 2010. Služba je odpovědí na dopravní potřeby ve venkovských a příměstských oblastech a podobá se sdílení automobilů. Je ale zaměřena hlavně na krátké, narychlo organizované cesty. Tato služba byla zavedena jako sociální podnik spojující různé skupiny se zájmem o mobilitu: místní úřady, dopravce, sdružení, nadace, uživatelé, zaměstnanci. K využívání takových služeb se přihlásilo přes 1 500 francouzských obcí.

www.rezopouce.fr

Je sice obtížné udat počet existujících iniciativ, nicméně podle aktuálních odhadů v rámci ECOLISE probíhá asi 1 200 iniciativ typu Transformované městečko⁽¹⁵⁾ (Transition Town), funguje 15 000 ekovesnic a působí přes tři miliony osob praktikujících permakulturu, které podporují komunitně vedené projekty udržitelnosti po celém světě. V Evropě je podle odhadů také na 2 500 komunitních iniciativ v oblasti energetiky, 1 500 komunit hnutí 'Slow Food' (které se zaměřují na zachování tradiční a regionální kuchyně a podporují pěstování rostlin a osiv a chov hospodářských zvířat typických pro daný místní ekosystém) a zhruba 7 000 komunitně podporovaných zemědělských projektů, které zásobují potravinami přes milion občanů.

klimatických změn". Konstatoval také, že přinejmenším stejně významné jako přímé uhlíkové úspory, kterých mnohé tyto iniciativy dosahují, jsou širší environmentální dopady, zvyšování povědomí o těchto otázkách, sociální soudržnost, vytváření místních zdrojů obživy a uchování místních ekonomik v dobrém stavu i vnímání možnosti, jak vlastním přičiněním díky společné práci navodit změnu."

EKOVESNICE CLOUGHJORDAN: MODEL PRO UDRŽITELNÝ ŽIVOT

Irskou vesnici Cloughjordan založila v roce 1999 skupina lidí, kteří se dali dohromady s cílem vytvořit na 27 hektarové farmě ekologicky, ekonomicky a sociálně udržitelnou komunitu. V komunitě nyní žije 50 rodin, které bydlí v nízkoenergetických domech, spoléhají se na obnovitelnou energii, mají k dispozici pozemky pro pěstování vlastních plodin a pro výzkum, farmu, podnikové centrum, předváděcí prostor, ubytovnu a četné vzdělávací možnosti.

Výzkumný projekt Milesecure⁽¹⁶⁾ financovaný ze zdrojů EU označil ekovesnici Cloughjordan za jednu z předních evropských 'anticipačních zkušeností' s transformací na nízkouhlíkovou společnost. Ekovesnice jsou zpravidla charakterizovány nejnižší uhlíkovou stopou ze všech sídel ve vyspělých zemích, přitom Cloughjordan má uhlíkovou stopu, která je o polovinu nižší než irský národní průměr.

www.thevillage.ie

(15) Transition Town je hnutí, které se rozvíjí od roku 2005. Je to hnutí komunit, které se rozhodly odpovědět na velké výzvy, kterým čelí, a začít přitom akcemi na místní úrovni. Díky vzájemnému spojení mají přístup k řešením založeným na crowdsourcingu. Tento přístup se teď rozšířil do více než 50 zemí a zahrnuje tisíce skupin: <https://transitionnetwork.org>

(16) www.milesecure2050.eu

PŘEKÁŽKY KOMUNITNĚ VEDENÝCH INOVACÍ

Navzdory pozitivním impulsům čelí komunitní iniciativy mnoha překážkám a obtížím, které mohou omezit jejich potenciál růstu a obnovy. Hlavním problémem mnoha iniciativ je silná nebo často výhradní závislost na dobrovolnících. S ohledem na rodinu, práci a další povinnosti je pro řadu lidí obtížné nebo nemožné ujmout se dalších rolí v komunitě, což zpravidla znamená další požadavky a tlak na menší skupiny.

Regulační překážky, potíže se zpřístupněním nebo kontrolou místních zdrojů, nedostatečný přístup k veřejným fondům a problémy při vyjednávání o komplexních regulačních a administrativních procesech představují další zábrany rozvoje komunitních iniciativ.

Objevují se také tržní deformace, například dotace do průmyslu fosilních paliv. Jejich čistý efekt se může projevit jako zvýšení konkurenční výhody větších, v průmyslovém měřítku vedených procesů, které nemusí být nutně faktorem sociálních nebo environmentálních nákladů. Tato problematika je evidentně složitá a najít řešení vyžaduje dialog mezi politiky a komunitními iniciativami, vedený s cílem odstranit překážky a poskytnout podporu a pomoc potřebnou pro uvolnění skutečného potenciálu komunitně vedené akce.

Některé země a regiony dosahují v tomto ohledu značného pokroku a nabízejí důležité poznatky o možnostech, jak sestavovat různé stavební prvky příznivého rámce. Například v Dánsku, kde je 70–80 % existujících větrných turbín ve vlastnictví komunit a kde komunitami zajišťovaná výroba obnovitelné energie je jednou z nejvyšších na světě, jasně vidíme

BIOENERGETICKÉ VESNICE

Ve venkovské oblasti v Göttingenu, Německo, se skupina MAS pro venkovský okrsek Göttinger výrazně zaměřuje na akce v oblasti klimatu a obnovitelných energií. Jejím projektem Bioenergetická vesnice má za cíl podporovat místní výrobu obnovitelné energie v celkem 120 obcích této oblasti.

Místní zájem je evidentní. V rámci první výzvy k podávání návrhů v roce 2006 se přihlásilo s návrhem projektů 34 vesnic, z nichž devět pokročilo do stadia studie proveditelnosti. Nyní je v provozním stavu pět bioenergetických vesnic.

Realizace projektu má různé fáze:

1. Započetí: výměna informací o projektu, zahájení výběrového postupu a účast občanů;
2. Plánování: včetně shromažďování údajů o spotřebě tepla, investičních požadavcích a provozních nákladech, studie proveditelnosti a modelu financování;
3. Budování: výstavba bioplynové stanice, zařízení na spalování dřevní štěpky a rozvod tepla po obci.

Projekt napojuje místní zemědělce na vesnická družstva, která řídí výrobu a distribuci energie. Počáteční finanční prostředky pocházejí ze tří hlavních zdrojů: z místní komunity, iniciativy LEADER a spolkové vlády. Podle zákona o zdrojích obnovitelné energie (Renewable Energy Sources Act – EEG) byla majitelům generátorů na výrobu obnovitelné energie stanovena sazba za dodanou kilowatthodinu na období 20 let. Zemědělcům a místní komunitě to přineslo diverzitu příjmů a dlouhodobou cenovou stabilitu, nezávislou na cenách fosilních paliv.

Projekt navodil rozsáhlou participaci místních občanů a znamenal významný sociální, ekonomický a environmentální přínos. Ovšem změny v tomto zákoně (EEG) vedly k tomu, že projekt již neposkytuje stejně silnou ekonomickou stimulaci pro účast na nových projektech na výstavbu bioplynových stanic.

dopad podpůrné legislativy na komunitní odvětví energetiky.

Také skotská vláda již od roku 2008 podporuje komunitně vedené akce v oblasti klimatu (viz stránka 30). Důležitým stimulem je dále projekt Bioenergetické vesnice v Göttingenu v Německu, podporovaný místní MAS.

Politici všech úrovní začínají uznávat hodnotu komunitně vedených projektů. Nedávný politický dokument Evropského hospodářského a sociálního výboru (European Economic and Social Committee – EESC) o 'Oživení akcí v oblasti

klimatu prostřednictvím nestátních aktérů' (Boosting climate actions by non-state actors)⁽¹⁷⁾ naznačuje, jaká pozornost na evropské a mezinárodní úrovni je věnována roli nestátních aktérů v pomoci při plnění budoucích cílů v oblasti klimatu. S tím, jak se Pařížská dohoda posouvá do realizační fáze, přitahuje role komunit stále větší pozornost. Jestliže tato skutečnost bude převedena do vhodných politických řešení a iniciativ, mohlo by to znamenat skutečnou příležitost k tomu, aby komunity stály v centru transformace na udržitelnější budoucnost.

(17) www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/boosting-climate-actions-non-state-actors

VLÁDNÍ PODPORA PRO MÍSTNÍ AKCE V OBLASTI KLIMATU

Fond klimatických výzev (Climate Challenge Fund – CCF) skotské vlády poskytuje granty a podporu na komunitně vedené projekty, které snižují místní uhlíkové emise. Od svého založení v roce 2008 udělil tento fond granty v celkové výši 66,2 milionu GBP na téměř 1 000 projektů v 549 komunitách po celém Skotsku.

Předmětné projekty počítají se škálou různých aktivit: od komunitní energetiky přes zvyšování energetické účinnosti až po různé druhy nízkouhlíkové dopravy a komunitních akcí na likvidaci odpadů. Aktuální program běží od roku 2018 do roku 2020 a bude poskytovat granty ve výši až 150 000 GBP ročně na organizaci. Analýza údajů ze 132 projektů, podporovaných v období let 2012–2015, dokládá celkově odhadované snížení emisí CO₂ v průběhu celé jejich životnosti

na 179 796 tun, když aktuální snížení v průběhu projektů činí 54 209 tun CO₂.

Projekty financované fondem CCF přináší mnoho dalších pozitivních environmentálních, sociálních a ekonomických výsledků, včetně zapojení celkem 78 835 lidí, vytvoření 188 pracovních míst na plný úvazek, recyklace 6 000 tun odpadů a přeměny 45 000 m² nevyužitých půdy na půdu pro pěstování plodin. Zúčastněné komunity jsou propojeny prostřednictvím Skotské sítě komunit zaměřených na změnu klimatu (Scottish Communities Climate Action Network – SCCAN), sítě komunitních organizací z celého Skotska, které se podílejí na aktivitách ke snížení uhlíkových emisí.

www.keepsotlandbeautiful.org/sustainability-climate-change/climate-challenge-fund/

PŘÍZNIVÝ RÁMEC

Vybudování vhodného příznivého rámce, který zahrne všechny zúčastněné strany, je nezbytným předpokladem pro optimalizaci přínosu sociálních inovací. Komunitní iniciativy musí být součástí procesu, který je přínosný buď přímo na místní úrovni, nebo prostřednictvím reprezentativní sítě nebo sdružení. Jako vhodná platforma na evropské úrovni pro zapojení zúčastněných stran mohou sloužit meta-sítě, jako je například ECOLISE. Důležitou roli zde mohou hrát také odvětvové sítě jako REScoop (energetické komunity) a Slow Food.

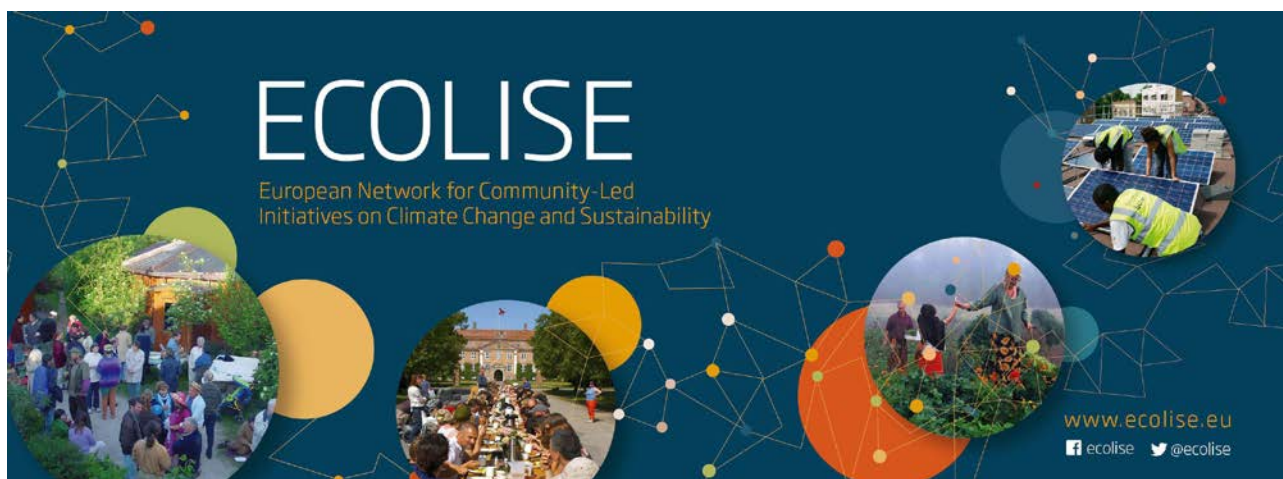
Příznivý rámec by měl být budován na různých úrovních. Například na evropské úrovni by měla být ověřována relevantní politika a legislativa (energetika, odpady, klima atd.), a to se záměrem posoudit potenciální důsledky pro místní komunity a jejich roli. Vyhodnocení a vyladění musí být rovněž realizační rámec s cílem se ujistit, že byly odstraněny překážky a že komunity mají přístup k informacím a zdrojům, které potřebují pro účast na realizačních procesech.

Více je třeba učinit zejména při budování povědomí o potenciálu různých opatření PRV, zvláště v rámci nástroje Komunitně vedený místní rozvoj (Community-Led Local Development – CLLD), a o jejich možnostech podporovat sociální a digitální inovace ve službách na venkově. Kapitola 5 tohoto vydání zpravodaje ukazuje, že při správném řízení může CLLD poskytnout pružnou a na míru upravenou podporu místním inovátorům, a to v každém stadiu: od prvního nápadu až po úspěšné provedení

v provozním měřítku. Nástroj CLLD je ale také závislý na budování kapacity různých orgánů zapojených do řízení Evropských strukturálních a investičních fondů (European Structural and Investment Funds – ESIF), aby dokázal navrhovat a realizovat programy takovým způsobem, který vytvoří příznivé podmínky pro místní inovace.

Na místní nebo regionální úrovni je třeba zajistit, aby byla k dispozici nezbytná podpora, která by pomohla komunitám při hledání inovativních odpovědí na zjištěné výzvy a příležitosti. Zásadní význam má cílená podpora na pomoc komunitám při:

- budování kapacit a sociálního kapitálu zajištěním nabídky školení, poradenství a pomoci při formování a zakládání skupin;
- vedení administrativních procesů a postupů, včetně formulování návrhů na financování;
- využívání diagnostických nástrojů pro stanovení priorit projektů a aktivit;
- identifikaci vhodných organizačních modelů (družstva, sociální podniky, sdružení atd.);
- posílení vazeb mezi službami a aktivitami vytvářením vesnických uzlů a multiservisních center;
- zpřístupnění financí a zdrojů prostřednictvím PRV a dalších evropských a národních zdrojů financování;
- vytváření sítě s dalšími komunitami zapojenými do podobných místních iniciativ.

SÍŤ A SPOLUPRÁCE NA EVROPSKÉ ÚROVNI

ECOLISE, evropská síť pro komunitně vedené iniciativy v oblasti klimatu a udržitelnosti, je vlastně koalice národních a mezinárodních sítí i dalších organizací, které podporují komunitně vedenou transformaci směrem ke stabilizované Evropě.

Byla založena v roce 2014 a v současnosti má 38 členských organizací, jejichž činnost probíhá ve všech členských státech EU a také v mezinárodním měřítku. ECOLISE spojuje kvalifikované pracovníky s výzkumníky a politiky s cílem více zviditelnit komunitně vedené akce v oblasti klimatu v Evropě. Spolupracuje rovněž s politiky na vývoji příznivějšího politického rámce. www.ecolise.eu

Jednou z iniciativ sítě ECOLISE je například **Evropský den udržitelných komunit** (European Day of Sustainable Communities – EDSC). Tato iniciativa je podporována Evropským hospodářským a sociálním výborem (EESC) a má sloužit jako ukázka a oslava průkopnické práce komunit po celé Evropě.

Koná se třetí víkend v září (příští se tedy bude konat 22. září 2018) a komunity a další organizace jsou zvány k účasti, aby představily vlastní akce nebo aktivity na téma udržitelný život.

www.ecolise.eu/european-day-of-sustainable-communities

4. Využití digitálních inovací pro revitalizaci služeb na venkově

© Pexels

Digitalizace může přivést služby blíže k zákazníkovi, snížit náklady a mít značný dopad na kvalitu života na venkově, kde jsou strukturální změny rychlé a kde vzdálenost od fyzických služeb, včetně zdravotní a sociální péče, narůstá.

Funkční infrastruktury širokopásmového připojení, dostupnost digitálních služeb a digitální gramotnost jsou tři potenciální nedostatky, které musí být na cestě k vytváření chytrého venkova překonány. Tato kapitola zvažuje výzvy dané digitální propastí a zkoumá kroky potřebné k realizaci digitální transformace; navíc uvádí několik inspirujících příkladů digitalizovaných služeb na venkově.

DIGITÁLNÍ TRANSFORMACE VENKOVSKÝCH OBLASTÍ

CHYTRÝ VENKOV A JEHO DIGITÁLNÍ EKOSYSTÉM

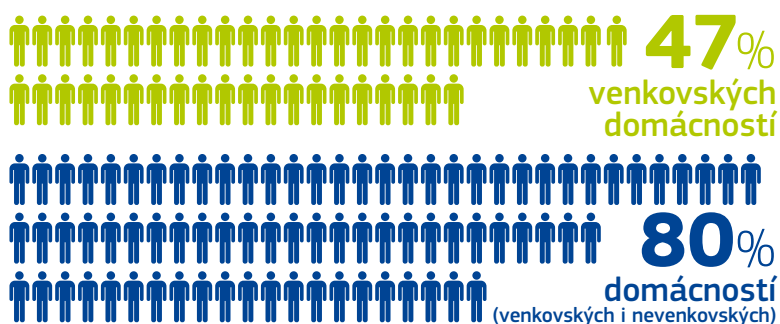
CO POTŘEBUJE CHYTRÝ VENKOV VĚDĚT

DIGITÁLNÍ TRANSFORMACE VENKOVSKÝCH OBLASTÍ

Pro překonání digitální propasti venkova je třeba odstranit tři hlavní nedostatky, které se týkají infrastruktury širokopásmového připojení, využitelnosti digitálních služeb a digitální gramotnosti obyvatel. Politické diskusi ovšem často dominuje jen jedno z těchto témat. Silný důraz kladený na přístupové sítě nové generace (NGA) je pochopitelný. V roce 2017 bylo sítěmi NGA, tedy rychlým nebo ultrarychlým přístupem k internetu, pokryto asi 80 % evropských domácností, přičemž ve venkovských, odlehlých a horských oblastech klesá tento podíl na 47 %. Jak je patrné na obrázku 4 na straně 14, je digitální propast mezi městskými a venkovskými oblastmi v mnoha zemích velmi hluboká.

Nicméně klíčovým poselstvím Tematické skupiny ENRD pro chytrý venkov je to, že problematika infrastruktury širokopásmového připojení by neměla bránit nebo zpomalovat pokrok na cestě k odstranění dvou dalších překážek digitálních inovací, jmenovitě využívání digitálních služeb a digitální gramotnosti⁽¹⁾. Budování venkovských

Obrázek 1. Pokrytí přístupovou sítí nové generace v EU (červen 2017)

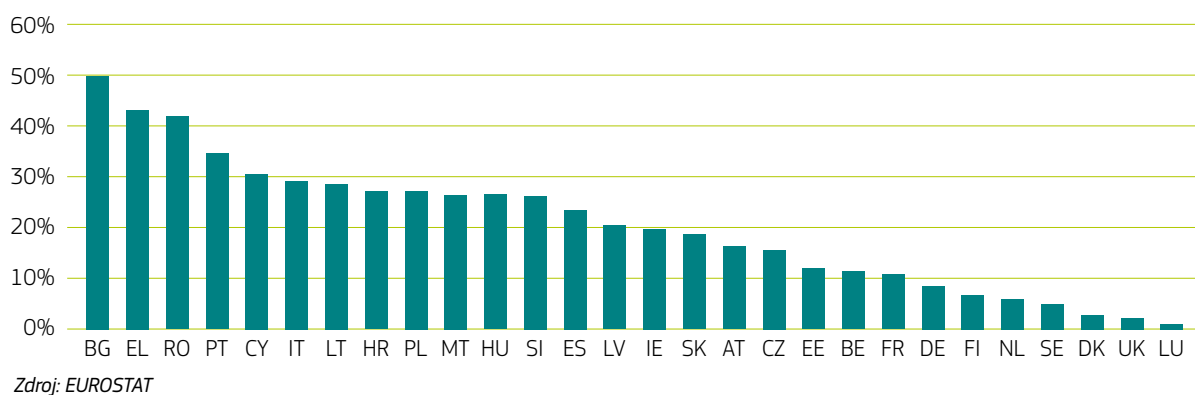
Zdroj: IHS a Point Topic

oblastí, které jsou připraveny na budoucnost, vyžaduje řešení všech tří problémů najednou. Obce by neměly počítat s novým připojením, dokud se nerozhodnou, co s takto zdokonaleným připojením udělají. Musí ale konat hned teď.

Dostupnost digitálních služeb je podmínkou pro využití potenciálu dobré infrastruktury širokopásmového připojení. V městských oblastech mohou takové služby běžet nezávisle díky množství občanů i četných

poskytovatelů služeb. Rozsah, který umožní rychlé rozšíření například služeb mobility podporovaných crowdsourcingem, respektive sítí podporující zdravotní nebo sociální péči, není ve venkovských sídlech vždy k dispozici. Proto ve venkovských oblastech bude třeba hledat jiná řešení, jmenovitě taková, která často vyžadují inovativní myšlení a zavádění vhodných organizačních struktur odpovídajících konkrétním situacím.

Obrázek 2. Podíl osob v řídké obydlených oblastech, které nikdy nepoužily internet, 2016

(1) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tg3_smart-villages-designing-ict-services_hess.pdf

Obrázek 2 jasně ilustruje klíčový faktor, který brání překonání prvních dvou nedostatků – je jím digitální gramotnost obyvatel venkovských oblastí. Digitálního vzdělání není možné dosáhnout jen zajištěním přístupu k širokopásmovému připojení a k digitálním službám. Vyžaduje to určitou úroveň znalostí a způsobilostí ve využívání digitálních nástrojů, takže podmínkou jsou alespoň minimální znalosti řady témat, jako je bezpečnost, soukromí a využívání aplikací.

Pokud je chytrý venkov dobře připravený a funkční, nemá za cíl pouze překonání digitální propasti. Je mnohem ambicióznější. Pokud se úspěšně vypořádá se všemi třemi nedostatky, dokáže chytrý venkov podporovat skutečnou *digitální transformaci*.

Mezi digitální transformací probíhající v průmyslových a venkovských oblastech je hodně paralel. Digitální technologie překotně mění používání médií a dat u určitých služeb a produktů. Technologicky pokročilé digitální procesy mění trhy i průmysl přímo před našima očima. Objevují se modely digitálního podnikání, které mají potenciál zcela přehodnotit dosavadní modely (např. streamování

hudby oproti kupování CD). Ti, kteří jsou připraveni chopit se příležitostí nabízených digitalizací, budou mít výhodu – bez ohledu na to, kde žijí.

Projekt Digitální sousedské komunity⁽²⁾ (Digital Neighbourhoods) ve venkovské oblasti Cornwall ve Spojeném království zkoumá, nakolik transformativní může být digitalizace ve venkovských oblastech, když jsou všechny tři hlavní problémy řešeny zároveň. Projekt bude hodnotit dopad superrychlého širokopásmového připojení na sociální začleňování a na

rozvoj nově se objevujících modelů digitálního podnikání.

Je třeba podotknout, že tematicky se toto vydání EU Rural Review zaměřuje hlavně na poskytování služeb na venkově. Digitalizace má evidentně širší uplatnění. Předchozí tematicky zaměřené práce ENRD a vydání EU Rural Review pojednávaly o iniciativách k oživení venkovských ekonomik a podniků – zejména tedy vydání 'Chytré dodavatelské řetězce' (č. 22) a 'Nové představy příležitostí pro venkovské podniky' (č. 24).

DIGITÁLNÍ BUDOUCNOST VENKOVA

Výzkumný projekt Digitální sousedské komunity, prováděný na Plymouthské univerzitě, zkoumá dopad superrychlé širokopásmové sítě na venkovská sousedství. Výzkum probíhá ve vesnicích v Cornwallu, UK, které byly zapojeny do programu Superrychlé cornwalské laboratoře (Superfast Cornwall Labs) (tj. iniciativy, která byla zčásti financována ze zdrojů EU), jehož cílem je vybudování zcela nové superrychlé širokopásmové sítě založené na vláknové optice.

Výsledkem výzkumného projektu bude jak teoretický rámec, tak soubor důkladných empirických údajů na téma, jak mohou vzájemné komunikace ve venkovských sociálních sítích, umožněné technologickými strukturami, jako je vysokorychlostní internet, ovlivnit ve venkovských oblastech sociální soudržnost a překonat digitální propast.

Poznatky získané na základě výzkumu budou sdíleny se čtyřmi klíčovými aktéry: místní komunitou, akademickou obcí, širokou veřejností a agenturami nebo politickými organizacemi, které se zajímají o plánování budoucnosti komunit.

(2) www.plymouth.ac.uk/research/digital-neighbourhoods

CHYTRÝ VENKOV A JEHO DIGITÁLNÍ EKOSYSTÉM

Chytrý venkov musí dosáhnout digitální transformace, která odkryje úplný a osobitý potenciál jeho specifčnosti. Aby se tak stalo, musí vzít do úvahy kompletní digitální ekosystém, do něhož se chce zapojit. Tento ekosystém může zahrnovat škálu řešení založených na cloud computingu, která umožní propojení různých zařízení a sběr, sdružování a správu dat pro různé služby na venkově, jako je mobilita, zdravotnictví, sociální péče či vzdělání. Ovšem jednotlivé prvky digitálního ekosystému budou muset být pečlivě zvažovány, aby pak přinesly ty nejlepší výsledky. Ekosystém je kombinace digitálních a lidmi vedených procesů a neskládá se jednoduše jen ze standardních technických řešení.

Řízení takového místního ekosystému předpokládá ovládnutí pěti vrstev,

z nichž je tento ekosystém složen. Tvoří jej společnost, digitální služby, technická platforma, infrastruktura a průřezová vrstva organizačního ekosystému (viz obrázek 3).

Vrstva 1: společnost

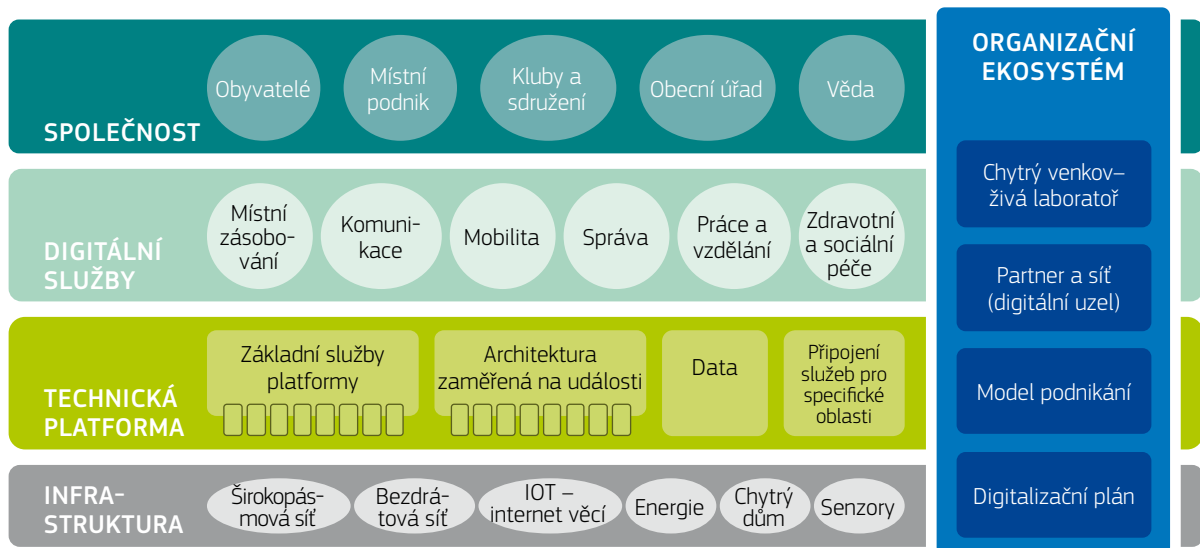
Nezbytným předpokladem realizace digitálních inovačních projektů ve venkovských oblastech je zapojení různých zúčastněných skupin. Zpravidla to znamená spolupráci s obecními úřady, soukromým sektorem a místními obyvateli.

Studie finské vlády⁽³⁾ o výzvách, kterým čelí finské venkovské oblasti a o příležitostech, které nabízí digitalizace, předkládá doporučení k integraci a aktivaci různých skupin zúčastněných stran ve venkovských oblastech. Výsledky posloužily k informování jak stávajících,

tak nových programů: například pro konkrétní úpravu podpory poskytované v rámci opatření 7 PRV (Základní služby) a opatření 19 (LEADER/CLLD), národní strategie v oblasti širokopásmového připojení i vládního rozhodnutí přijatého v roce 2017 pod názvem Digitalizace venkova.

Místní obyvatelé by měli být do projektů zapojeni od samého počátku a digitální řešení by měla být připravována na základě jejich vymezených potřeb. Velmi důležité je zapojení místních podniků a místního obecního úřadu. Organizace, které jsou zakládány ve venkovských oblastech, jako jsou různá sdružení a místní kluby, je třeba považovat za subjekty s funkcí multiplikátora, zvláště v případech, kdy se projekty zaměřují na sociální inovace a dobrovolnickou činnost.

Obrázek 3. Digitální ekosystém pro chytrý venkov

Zdroj: Steffen Hess, Fraunhofer IESE

(3) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_case-study_fi.pdf

Zajímavé je, že studie volá také po inovativních řešeních v oblasti poskytování služeb – jako je mobilita a doprava na venkově – a tvrdí, že taková řešení by měla být hledána cestou místního experimentování. Doporučuje:

- digitální poradenské body v místních servisních centrech;
- posílení digitálních dovedností prostřednictvím vzájemné dobrovolnické podpory, organizované nevládními organizacemi;
- školení digitálních ambasadorů v obecních a vládních úřadech;
- poskytování dobrovolnické pomoci, vzájemné podpory nebo sousedské pomoci, a to digitálními prostředky;
- návrat k multifunkčním a digitalizovaným venkovským školám, založeným na zapojení více aktérů;
- rozvoj digitálního kapitálu venkovských podniků.

Vrstva 2: digitální služby

Ty jsou na úrovni obce tvořeny jednotlivými službami nebo službami propojenými pomocí aplikací do uceleného ekosystému. Digitalizace nabízí možnost vyřešit stávající problém nebo výzvu, ale nemusí být jedinou možností. Digitální služby by neměly být považovány za nějaký svatý grál, který vyřeší vše, a chytrý venkov by neměl nechtěně pominout ani tradiční přístupy k řešení problémů.

Obrázek 3 na stránce 35 poukazuje na nejdůležitější typy digitálních služeb, které se v současnosti dají najít ve venkovských oblastech, nicméně je jich jistě daleko více a jejich význam závisí na souvislostech.

Nejvýznamnější události ve vývoji hlavních oblastí služeb na venkově jsou popisovány níže.

NÁVOD NA POSTUP: DIGITALIZACE (CHECKLIST)

1. Identifikujte potřeby místní komunity.
2. Představte si digitální budoucnost venkovské oblasti nebo obce.
3. Spolupracujte a zvažte všechny dostupné zdroje - rozveďte potenciál digitálních uzlů, úřadů, průmyslu, výzkumu a místních obyvatel.
4. Vezměte v úvahu spíše integrovaný přístup, než zaměření na jediný sektor. Zvažte hodnotu platform, které poskytují multi-sektorální služby.
5. Zajistěte kvalifikovaný personál podporující vznik a výkonnost ICT projektů.
6. Definujte dostupné ICT finanční zdroje na podporu založení a realizaci projektů.
7. Prověřte všechny potenciální zdroje financování, a to na regionální, národní, evropské úrovni, a také zdroje ze spolupráce místních firem.

Místním zásobováním se rozumí dodávky běžného zboží a potravinářských výrobků lidem ve venkovských oblastech. Existující řešení, jako je německý projekt Digitální obec⁽⁴⁾, spočívá ve využívání regionálních online tržišť pro potřeby místních prodejců a poskytovatelů služeb. K zúčastněným prodejcům patří místní pekařství, ekologické farmy, zemědělci pěstující zeleninu, supermarkety, ale i nepotravinářské obchody, například obchody se sportovním zbožím, lékárny, prádelny, prodejny knih a knihovny, když jich uvedeme jen pár.

Jakmile je zaregistrována objednávka, systém připraví dodávku. Závěrečné stadium dodávky podle objednávky zajišťují dobrovolníci, kteří jsou k dodání vyzváni aplikací pro chytré telefony. Celé je to založeno na myšlence, že lidé, kteří cestují po příslušné trase, mohou svým sousedům doručit příslušný balíček.

Jiný příklad se týká místní komunity v Ballstädtu v Německu, která založila finančně soběstačný venkovský obchod kombinovaný s kavárnou, která slouží místní komunitě také jako důležité místo k setkávání⁽⁵⁾. Kombinace

inovatívni místní koncepce jako v Ballstädtu s digitálním nástrojem nebo službou, jako je projekt Digitální obec, by mohlo být perfektním příkladem zvládnutí výzvy digitálních inovací ve venkovských oblastech.

Zlepšení komunikací a transparentnosti je z pohledu obce často vnímáno jako jeden z hlavních cílů digitálních služeb. Snadno dostupné služby mohou začít aplikacemi typu digitální regionální informace nebo integrovaná sociální média, které umožní spolupráci mezi obyvateli a obecním úřadem.

Jedním takovým scénářem je kontakt s místními obyvateli prostřednictvím místního zpravodajství a jednoduchých krátkých textových zpráv na mobilní telefony. Již existující řešení se liší od využívání aplikace WhatsApp nebo facebookových skupin, jsou například založena na službě „moje obec v mé kapse“, viz iniciativa *DorffFunk* vyvinutá v rámci projektu Digitální obec⁽⁶⁾.

(4) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_case-study_de.pdf

(5) https://enrd.ec.europa.eu/projects-practice/new-cooperative-store-ballstadt_en

(6) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tq_smart-villages_case-study_de.pdf

Dalším skvělým příkladem, jak lze vybudováním komunikační infrastruktury zajistit místní komunikaci formou digitální služby, je výše zmíněný projekt Digitální sousedské komunity⁽⁷⁾.

Řešení v oblasti **mobility** mají tendenci se překrývat nebo doplňovat jiné služby na venkově. Tak je tomu například v případě venkovských autobusových služeb na požádání na venkově ve Walesu⁽⁸⁾, které lidem bez automobilu skýtají přístup ke klíčovým službám, včetně zdravotnických a vzdělávacích, ale i využití příležitosti k zaměstnání. Tato akce významně přispívá k lepším životním podmínkám zejména lidem se sníženou mobilitou. Tento projekt je zaměřen na řešení šité na míru potřebám cestujících na venkově – digitální inovace proto jeho součástí být nemusely.

Digitální inovace mohou být nicméně užitečné i v tomto kontextu. Projekt

Školní autobus Olfen (School Bus Olfen)⁽⁹⁾ v Německu také zavedl autobusové služby na požádání, v tomto případě se záměrem optimalizovat na venkově dopravu žáků. Uvedená digitální služba je založena na používání čipových karet, potřebné aplikace a inteligentního optimalizačního algoritmu běžícího v pozadí. Každý žák při vstupu do autobusu naskenuje svou čipovou kartu a systém následně vypočte optimální trasu autobusu podle toho, kam všichni žáci v autobuse jedou domů.

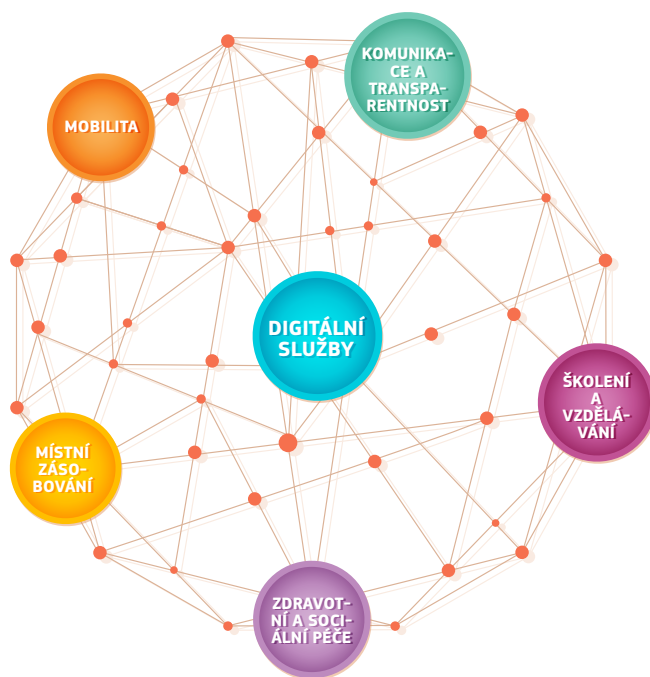
Zdravotní a sociální péče je rozšířeným a důležitým diskusním tématem života na venkově. Digitální služby v této oblasti mohou být často založeny na zavedených řešeních typu telemedicíny. V této souvislosti bychom měli poukázat na roli digitálních inovací. Služba RelaxedCare⁽¹⁰⁾ byla vyvinuta v rámci výzkumného projektu EU, na němž se

podíleli partneři z Rakouska, Švýcarska, Slovinska a Španělska. Jeho záměrem bylo spojit jednoduchým a decentním způsobem neformální pečovatele, jako jsou členové rodiny, s osobami, kterým má být péče poskytnuta.

Jiným projektem, uplatňujícím holistický přístup k poskytování udržitelných digitálních inovací, je IMPROVE⁽¹¹⁾. Častým problémem, který takové projekty řeší, je, jak poskytovat kvalitní veřejné služby ve vzdálených oblastech navzdory velkým vzdálenostem a nedostatku kvalifikovaného personálu pro provozování těchto služeb a také vysoké náklady na hlavu, vynakládané na vývoj a udržování služeb (ve srovnání se situací v městských oblastech). Předmětný projekt vyřešil tento problém v oblasti elektronického zdravotnictví a služeb tísňového volání nasazením chytré technologie a zapojením pečovatelů a osob, kterým je péče poskytována, do vývoje projektu od samého začátku.

Pro maximální užitek z digitálních inovací je podmínkou školení a vzdělávání. Projekt Digitální Clare (Digital Clare)⁽¹²⁾ využívá výhodu skýtanou digitálními inovacemi v Irsku k nabídce školení, mentorování a pravidelné online výměny nápadů a poznatků, s cílem zlepšit digitální dovednosti venkovských komunit.

Stejně tak důležité jsou iniciativy i v dalších oblastech, jako jsou služby zaměstnanosti a správní služby, nebo ekonomické činnosti, jako je chytré zemědělství, energetika a logistika. Také portál ENRD Chytrý venkov (Smart Villages Portal)⁽¹³⁾ nabízí mnoho dalších slibných příkladů.

© Freepik

(7) www.plymouth.ac.uk/research/digital-neighbourhoods

(8) https://enrd.ec.europa.eu/projects-practice/demand-rural-bus-service-rural-wales_en

(9) www.olfen.de/rathaus-buergerservice/mobilitaet/schuelerbefoerderung.html

(10) www.relaxedcare.eu/en

(11) <http://improve.interreg-npa.eu>

(12) https://enrd.ec.europa.eu/projects-practice/digital-clare-taking-advantage-digital-opportunities-rural-ireland_en

(13) https://enrd.ec.europa.eu/smart-and-competitive-rural-areas/smart-villages/smart-villages-portal_en

Vrstva 3: technické platformy

Chytrý venkov může dosáhnout kvalitního pokroku, jestliže jeho digitální služby běží na společné technické platformě. Společné platformy jsou samy o sobě inovací, která kombinuje technické aspekty nezbytné pro udržitelné provozování digitálních služeb ve venkovských oblastech. Umožňují rovněž přenos osvědčených postupů do jiných regionů.

Dobře navržená architektura platformy, založená na průmyslových standardech, je klíčovým faktorem úspěšnosti, který může být při honbě za vývojem digitálních služeb často opomíjen. Nesmíme ale podcenit náklady na údržbu a provoz takové technické platformy, protože tyto náklady jsou často důležitým prvkem případné provozní kontinuity i po počátečním období financování. Venkovské oblasti mají obvykle méně uživatelů, méně transakcí, méně zkušeností a kapacity pro provozování komplexního digitálního ekosystému.

Vrstva 4: digitální infrastruktura

Již bylo uvedeno, že dostupnost adekvátní digitální infrastruktury je nezbytnou, nikoli ale dostatečnou podmínkou pro digitální inovace v chytrých obcích (podrobnější informace viz informační dokument ENRD o digitalizaci, využívání informačních a komunikačních technologií a přístupu k širokopásmovému připojení⁽¹⁴⁾). Nicméně aby infrastruktura umožňovala digitální transformaci, musí nabízet i něco více, než jen širokopásmové a bezdrátové sítě. Může například zahrnovat dostupnost senzorů potřebných pro realizaci aplikací pro chytré domy či chytrou

energetiku nebo další technologie založené na internetu věcí.

Vrstva 5: organizační ekosystém

Projekty digitálních inovací vyžadují velký rozsah přípravných organizačních prací. Modrý sloupec po pravé straně obrázku 3 na stránce 35 ukazuje průřezové **organizační prvky** komplexního ekosystému digitálních služeb na venkově.

Je nezbytné splnit čtyři hlavní podmínky: zřídit živou laboratoř, zavést spolupráci s partnery ICT v rámci digitálního uzlu, vytvářet udržitelné modely podnikání, a nakonec vypracovat plán digitalizace služeb na venkově.

Místní **živé laboratoře** ve venkovských oblastech mohou pracovat spolu se sociálními partnery na řešeních, jejichž cílem je jediná digitální služba v celém digitálním ekosystému. Po vybudování této struktury je pak snadné pracovat na prvních prototypch, pořádat semináře o inovacích a společně vyvíjet řešení.

Živá laboratoř poskytuje navíc prostředí, v němž mohou potenciální partneři z průmyslu rychle ověřovat svá řešení s reálnými koncovými uživateli.

Venkovské digitální uzly⁽¹⁵⁾ mohou rovněž hrát důležitou organizační roli, protože jsou často kombinovány se sdílenými pracovními prostory, aby přitáhly a udržely si digitální podnikatele (pro více informací o digitálních uzlech viz EU Rural Review 24, Přehodnocení příležitostí pro venkovské podniky⁽¹⁶⁾). Díky začlenění místních podniků do digitálních uzlů a zapojení místních

Základem koncepce **živé laboratoře** je přístup k integraci výzkumu a inovačních procesů orientovaný na uživatele. Laboratoř působí zpravidla v určitém územním rozsahu a její náplní je spolupráce, zkoumání, experimentování a hodnocení inovativních nápadů využitelných v reálných životních situacích.

obyvatel do živých laboratoří je možné vyvíjet modely udržitelného podnikání pro potřeby digitálních inovací, rozvoje místní podnikatelské činnosti a poskytování služeb⁽¹⁷⁾. Více informací o modelech udržitelného podnikání v oblasti služeb na venkově viz výsledky Tematické skupiny ENRD pro 'podniky na venkově'⁽¹⁸⁾.

Všechny výše zmíněné vrstvy a prvky digitálního ekosystému mohou být zkombinovány v digitalizačním plánu, který bude představovat ústřední vizi pro digitální inovace ve službách na venkově (viz stránka 36).

(14) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tg1_rural-businesses_brief_digitisation.pdf

(15) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/s4_rural-businesses-factsheet_digital-hubs.pdf

(16) https://enrd.ec.europa.eu/publications/eu-rural-review-24-re-imagining-rural-business-opportunities_en

(17) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/s4_rural-businesses-factsheet-social-innovation.pdf

(18) https://enrd.ec.europa.eu/thematic-work/smart-and-competitive-rural-areas/rural-businesses_en

CO POTŘEBUJE CHYTRÝ VENKOV VĚDĚT

Výše popisované výzvy a aktivity se mohou jevit jako obtížně zvládnutelné. Je ale třeba si uvědomit, že digitální inovace, a zejména zavedení digitálního ekosystému, má v sobě potenciál vyřešit mnohé závažné výzvy, kterým čelí venkovské komunity napříč Evropou.

Digitální transformace může propojit komunity – místní obyvatele, obce, průmysl a výzkum – a může zvýšit stávající úsilí o zavádění sociálních inovací, které zlepšují kvalitu života na venkově. Nicméně je třeba si připomenout, že digitální inovace nejsou žádným všelékem a že v každé situaci nemusí být tím nejhodnějším řešením.

Na cestě k digitalizaci je k dispozici náležitá pomoc. Například projekt ERUDITE⁽¹⁹⁾ v rámci programu Interreg navrhl metodiku na podporu vývoje a zavádění slibných nápadů pro služby na venkově.

Občané a podniky mohou být průběžně informováni o novinkách a zavádění širokopásmového připojení ve své zemi nebo regionu prostřednictvím Kanceláře pro širokopásmové připojení (Broadband Competence Office – BCO). BCO poskytuje také technickou podporu (regulační problematika, investiční modely, zadávání zakázek, technologie atd.) místním a regionálním úřadům o prostředcích na podporu při zavádění sítí širokopásmového připojení. Patří sem například způsoby efektivního investování do projektů širokopásmového připojení s podporou evropských fondů pro regionální rozvoj a fondu pro rozvoj venkova (EFRR a EZFRV) v kombinaci s dalšími finančními nástroji, kde to bude možné, a včetně informací o předpisech a postupech při využívání státní podpory.

(19) www.interregeurope.eu/erudite

ROLE KANCELÁŘÍ PRO ŠIROKOPÁSMOVÉ PŘIPOJENÍ

- Zvyšovat efektivnost a účelnost investic do širokopásmového připojení.
- Posílit implementaci Digitálního jednotného trhu (Digital Single Market) cestou zrychlení veřejných investic do širokopásmového připojení, včetně prostřednictvím fondů EFRR a EZFRV.
- Poskytovat rady a pomoc občanům a podnikům při zavádění širokopásmového připojení (mapování pokrytí, kvalita služeb a budoucí investiční plány).
- Poskytovat pomoc veřejným orgánům při plánování, provádění a monitorování projektů širokopásmového připojení.
- Poskytovat pomoc při koordinaci činnosti s příslušnými subjekty EU.
- Prosazovat využívání finančních nástrojů.
- Podporovat růst poptávky po vysokorychlostním připojení.

<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/broadband-competence-offices>

© Samuel Petterson, Evropská unie 2015

Digitalizace a rozvoj inovační kapacity jsou zásadními prvky současných politických nástrojů, ale stále je třeba osvojit si celý rozsah nových digitálních příležitostí na podporu růstu zaměstnanosti, kvality života a atraktivity daného území. Vývoj, návrh a implementace digitálních strategií pro chytrý venkov vyžaduje inovativní myšlení na každé úrovni digitálního ekosystému.

K zvládnutí nám zůstávají výzvy v oblasti přístupové sítě nové generace, stimulace

digitální poptávky ve venkovských oblastech, zvýšení digitální gramotnosti a rozšíření nabídky školení. Pokud jde o zmíněnou stimulaci poptávky, bude nutné poukazovat na služby a výhody, jež mohou být zavedeny a jichž může být dosaženo, které mohou zlepšit kvalitu života a vytvářet pracovní místa. Obecně řečeno, je žádoucí rozvíjet schopnost všech evropských komunit zavádět digitální inovace a zajišťovat sociální a ekonomický rozvoj.

5. PRV jako katalyzátory inovací ve venkovských službách

© Ricardo Gomez Angel, Un splash

Programy rozvoje venkova (PRV) mohou umožnit vznik a podporovat rozvoj chytrého venkova. Poskytují univerzální sadu nástrojů, podložených výrazným financováním, které jsou schopny podporovat, umožňovat a rozšiřovat inovace služeb na venkově napříč Evropou.

Tato kapitola ukazuje, jak národní a regionální řídicí orgány (Managing Authorities – MA) využívají programy PRV k navození multiplikačního účinku s pomocí dalších evropských, národních a soukromých fondů a k podpoře rozvoje chytrého venkova v různých oblastech – od výroby obnovitelné energie, přes širokopásmové připojení, až po mobilitu. V budoucnu mohou být takové iniciativy upevněny a posíleny politickými nástroji, jako je 'systematické ověřování dopadu'.

Při zvažování tématu chytrého venkova se toto vydání zpravodaje EU Rural Review omezuje jen na problematiku sociálních a digitálních inovací ve službách na venkově. Iniciativy, které mohou oživit venkovské ekonomiky a podniky, jsou popisovány v předchozích vydáních.

ZDROJE PRO MÍSTNÍ INOVACE

CHYTRÝ VENKOV A SADA NÁSTROJŮ PRV

JEDNA + JEDNA = TŘI

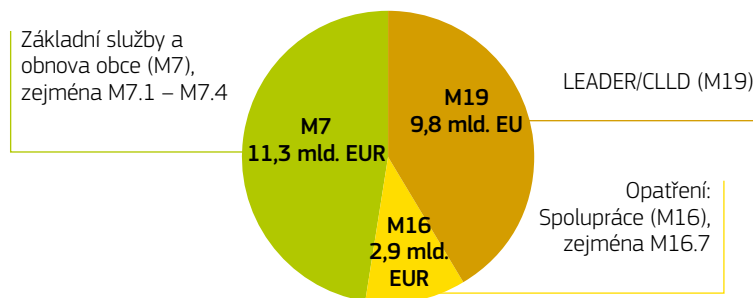
ZDROJE PRO MÍSTNÍ INOVACE

Chytrý venkov jsou projekty o lidech. Jsou to projekty o občanech venkova, kteří hledají praktická řešení – jak výzev, kterým čelí, tak – což je stejně důležité – při využití vzrušujících nových příležitostí k transformaci venkovských oblastí. Chytrý venkov jsou tedy komunity, které se ujímají iniciativy a programy rozvoje venkova (PRV) mohou hrát rozhodující roli, aby se tyto šance naplnily.

Vymezujícím znakem evropských programů PRV je to, že jsou založeny na potřebách lidí na venkově, milionů zemědělců, malých podniků, obcí a organizací občanské společnosti, tvořících strukturu venkovské společnosti.

V souvislosti s podporou sociálních a digitálních inovací ve službách na venkově jsou zvláště významná tři konkrétní opatření PRV – opatření 7 (M7): Základní služby a obnova obce

Obrázek 1. Podpora z PRV na sociální a digitální inovace

Na základě dat SFC, duben 2018

(toto opatření není implementováno v ČR), opatření M19: Podpora prostřednictvím LEADER/CLLD pro místní rozvoj a opatření M16: Spolupráce.

Na podporu rozvoje podnikání v oblasti služeb na venkově je také možné využít opatření M6: Rozvoj zemědělských a jiných podniků

(a zejména jeho dílčí opatření M6.2: Podpora na start-up pro podnikatelkou činnost mimo zemědělství a M6.4: Podpora na investice do zakládání a rozvoje nezemědělských činností)⁽¹⁾.

Dohromady mají první tři z pojednávaných opatření celkový veřejný rozpočet ve výši 24 mld. EUR⁽²⁾.

CHYTRÝ VENKOV A SADA NÁSTROJŮ PRV

Jednotlivá opatření PRV je možné využívat na podporu zlepšování venkovské infrastruktury, budov, podniků a lidského kapitálu, pokud se to týká služeb na venkově. Přidaná hodnota 'opatření' se ale skutečně projeví, pokud jsou tato opatření strategicky kombinována na podporu iniciativ typu chytrého venkova po celou dobu na cestě k cílové změně, tj. od prvních nápadů až po úspěšné dosažení provozního měřítko.

STADIUM	OPATŘENÍ PRV ⁽³⁾
Plánování zdola nahoru	M7, M19
Animace a technická podpora	M19, M16
Finance pro inovace	M7, M19, M6, M4
Koordinace	Všechna

Plánování zdola nahoru a zapojení komunity

Například místní akční skupiny (MAS) v rámci iniciativy LEADER hrají často velmi důležitou roli v počátečním stadiu, kdy jsou komunity dávány dohromady, kdy jsou motivovány a kdy jim poskytována pomoc při plánování a určování priorit dalších kroků. Opatření 7.1: Podpora na vypracování a aktualizaci plánů rozvoje obcí a vesnic ve venkovských

(1) Celkové předpokládané veřejné výdaje na M6 byly 10,6 mld. EUR. Ovšem něco přes polovina této částky je vyhrazena pro mladé zemědělce a malé zemědělské podniky, proto předmětná částka není uvedena výše v grafu.

(2) Pokud není stanoveno jinak, vyjadřují všechny výdajové částky v této kapitole celkové veřejné výdaje.

(3) Toto není vyčerpávající seznam. Týká se hlavních opatření, která je možné specificky zaměřit na služby na venkově. Opatření jako M4 (Investice do hmotného majetku) jsou důležitá pro podporu inovací obecně v zemědělství a potravinářství. M1 (Rozvoj znalostí) a M2 (Poradenské služby) mohou také pomoci a poskytnout podporu na rozvoj venkovských malých a středních podniků.

oblastech a jejich základních služeb může být využíváno velmi efektivně na podporu plánů rozvoje vesnic a obcí. Rakousko a Finsko ukázaly, jak může toto dílčí opatření zvýšit efektivnost následných investic.

Animace a technická podpora

Úspěšné inovace obvykle probíhají v řadě kroků. Nejdříve tu je spouštěcí mechanismus – často problém nebo krize – který vede k nápadu na řešení a navozuje entuziasmus.

Ovšem nápad potřebuje zpravidla podporu z různých zdrojů a solidní technické a podnikatelské rady, aby mohl být vyvinut do formy udržitelné činnosti. Na konkrétní přípravu a úpravu takové podpory podle skutečných potřeb obyvatel lze využít jak iniciativu LEADER (M19), tak opatření M16: Spolupráce.

Flexibilní finance pro inovační projekty

Zavádění inovací je riskantní činnost a vysoký podíl inovačních projektů selže. Veřejné i soukromé finance přicházejí spíše pomalu a ve velkých 'sumách'. To může místní obyvatele buď demotivovat, nebo je povzbudit k větším investicím, než je v daném okamžiku nezbytné. Různé členské státy EU proto využívaly opatření M7, M19 a M6 na podporu malých pilotních projektů, které mohou v případě úspěšnosti vydláždít cestu větším investicím. V těchto případech je možné využívat různé finanční nástroje na mobilizaci soukromého kapitálu.

Koordinace a integrace s dalšími politikami a fondy

Úspěšné pilotní projekty a osvědčené postupy je třeba dále rozšiřovat a rozjíždět v souladu s udržitelným modelem podnikání. Existuje hodně příkladů, jak jsou v této souvislosti využívány programy PRV k přilákání

větších investic z jiných fondů EU, národních finančních zdrojů a soukromých financí (včetně crowdfundingu). Má-li chytrý venkov vznikat a rozvíjet se po celé Evropě, pak právě na tyto požadavky bude nutné se v budoucnu nejvíce zaměřit.

Klíčová opatření PRV

LEADER/CLLD (M19)

Program LEADER má na veřejné výdaje rozpočet ve výši 9,8 miliard EUR, což představuje 6 % plánovaných celkových výdajů PRV⁽⁴⁾. Pro období 2014–2020 se v EU počítá s 2 562 skupinami MAS. Ve čtyřech zemích – Francii, Německu, Polsku a Španělsku – je důležitým aspektem zeměpisná působnost LEADER, protože v nich je přes 200 skupin MAS na

členský stát. Tyto skupiny mohou být neocenitelným iniciátorem, přenašečem nebo multiplikátorem podpory chytrého venkova.

Opatření na základě iniciativy LEADER je tím nejpružnějším zdrojem financování pro chytrý venkov: strategie místního rozvoje (LDS), kterou vypracovaly skupiny MAS, obsahuje často chytré iniciativy, které pokrývají několik intervenčních oblastí, jako je energetika, mobilita, péče, územní nerovnosti nebo akce týkající se klimatu. Při správném řízení mohou být prostředky z programu LEADER využity na vypracování integrovaného itineráře podpory, který může vést předkladatele projektů od jejich původního nápadu až ke spuštění, jak dokládá obrázek 2.

OD INICIATY LEADER K CLLD

V programovém období 2014–2020 byla iniciativa LEADER rozšířena, a to pod širším názvem Komunitně vedený místní rozvoj (Community-led Local Development – CLLD), aby se tak otevřela možnost čerpat prostředky ze tří dalších fondů EU (ENRF – Evropského námořního a rybářského fondu, EFRR, ESF).

Obrázek 2. Animace iniciativy LEADER

© Freepik

(4) Celkové veřejné výdaje: EZFRV + odpovídající příspěvky členských států + případné národní doplňky. Údaje zahrnují programové úpravy až do dubna 2018.

Obrázek 3. Průměrný rozpočet MAS

Zdroj: Přehled skupin MAS, kontaktní místo ENRD (ENRD Contact Point), prosinec 2017.

Rozpočty jednotlivých MAS se v různých členských státech EU podstatně liší. Pohybují se v rozmezí od méně než 1 milionu EUR na celé období, přes 9 milionů EUR (v Řecku nebo Irsku), až po 15 milionů EUR v Sasku (Německo), kde je přibližně 40 % PRV prováděno prostřednictvím iniciativy LEADER (viz obrázek 3).

V určitých případech, například ve Walesu (Spojené království), se skupiny MAS zapojují jen do plánování a napomáhání a nemají za úkol provádět kapitálové výdaje. Místo toho připravují půdu pro poskytování výdajů na základě jiných opatření, například

M7. Druhý extrém představují skupiny MAS s velkými rozpočty, které tedy mají prostředky na přímé investice do drobné infrastruktury a služeb.

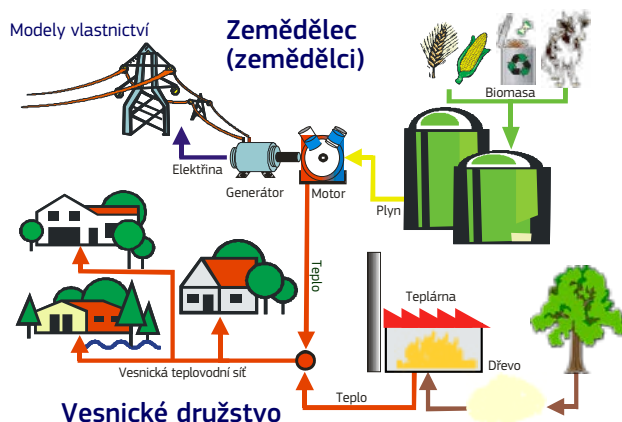
I v těchto případech obvykle prostředky, které má k dispozici iniciativa LEADER, samy o sobě nestačí k zajištění investičních potřeb, které venkovské oblasti mají. Mocnější silou se mohou nicméně stát, když se spojí s dalšími opatřeními a dalšími fondy nebo když několik MAS spojí své síly ke spolupráci.

Například v jižní oblasti Dolního Saska se MAS ve venkovském okrsku

Göttinger zaměřila na energetickou účinnost a akce týkající se klimatu. V součinnosti s prováděcím opatřením (M19.2) LEADER vyvinula integrovaný bioenergetický model se zapojením 34 obcí (viz obrázek 4).

Pustit se do toho projektu se rozhodlo pět vesnic. Podnikatelský model pro každou takovou vesnici počítá s investicemi ve výši 2,5 milionu EUR, určenými na vyprojektování a vybudování společné bioplynové stanice a zařízení na spalování dřevní štěpky; obě tato zařízení budou napojena na společnou teplovodní síť. LEADER investuje do každé vesnice

Obrázek 4. Projekt bioenergetické vesnice

Zdroje projektu

FÁZE	VESNICE	PROGRAM LEADER	OBEC	MÍSTNÍ SPRÁVA	SPOLKOVÁ VLÁDA	UNIVERZITA/ KONZULTANT
Zahájení	P	P P P		P		P P
Plánování	P P	P P P	P	P		P P P
Budování	P P P P	P	P		F F F	P
Provozování	P				F	

P Pracovní síly F Finanční prostředky

Zdroj: LEADER ve venkovském okrsku Göttinger

SPOJENÉ SKUPINY MAS

V Katalánsku (Španělsko) spojilo své síly 11 skupin MAS ve velkém projektu spolupráce pod názvem ENFOCC⁽⁵⁾ v hodnotě půl milionu eur, jehož cílem je zvýšení energetické účinnosti; projekt se realizuje v rámci M19.3.

Ke zvýšení povědomí o spotřebě energie byl vyvinut software EneGest, který umožňuje malým podnikům monitorovat využití energie. Předmětný software společně sdílí 100 malých a středních podniků, 11 veřejných škol a 47 radnic, které jeho prostřednictvím dostávají rady týkající se hospodaření s energií.

Byly hlášeny úspory ve výši 250 000 EUR. Úspory jsou reinvestovány do dalších opatření, která přinesou ještě větší úspory. V roce 2018 byl v rámci projektu vyvinut inovativní model, který pomocí jednoduchého průzkumu vypočte náklady na energetickou transformaci.

Model poskytuje údaje o potřebných investicích, aktuálních ekonomických úsporách, budoucích a celkových nákladech a energetických potřebách obce nebo regionu, aby se stal energeticky soběstačným. Kromě toho projekt hodnotil rozšíření elektrických vozidel ve venkovských obcích a zkoumal možnosti instalace nabíjecích stanic ve venkovských oblastech.

kolem 200 000 EUR k zajištění určitých funkcí (zejména na návrh a naplánování projektu) v kombinaci s dalšími fondy, aby se tak podařilo dát dohromady zemědělce a ostatní vesničany v rámci udržitelného projektu spolupráce při výrobě obnovitelné energie.

V rámci opatření M19.3: Spolupráce podporuje iniciativa LEADER místní podnikatelskou činnost nabídkou nových způsobů práce (v Tarragoně, Španělsko). Čtyři skupiny MAS se spojily a vytvořily jednu platformu sdíleného pracoviště: COWOCAT⁽⁶⁾. Během dvouletého období (2014–2016) bylo vytvořeno zhruba 14 sdílených pracovišť, z nichž na každém pracuje 60 až 65 osob sdílejících stejný prostor. Tato místa jsou nejen využívána místními podnikateli pro pracovní účely, ale stimulují také kooperační projekty mezi místní komunitou; vytvářejí tak synergické účinky a snaží se tímto způsobem přilákat nové podniky.

Základní služby a obnova obce (M7)

Na úrovni EU činí plánovaná částka veřejných výdajů v rámci podpory podle tohoto opatření 11,3 miliard EUR⁽⁷⁾ a představuje 7,3 % celkových výdajů PRV. Daleko největší částky poskytuje v rámci tohoto opatření Německo, celkem 2,98 mld. EUR (neboli 18 % celkového rozpočtu na všechny jeho PRV). Například v regionu Sasko-Anhaltsko se Německo rozhodlo vynaložit 39 % svého PRV na základní služby a obnovu obce.

Značné finanční částky v rámci tohoto opatření věnují také Francie, Polsko, Rumunsko a Itálie. Bulharsko pak na stejný účel vynakládá 22 % rozpočtu svého PRV.

Významný podíl těchto investic je v některých chudších regionech a zemích EU určen na základní infrastrukturu a služby (např. na strukturu vodního a odpadového hospodářství a na místní dopravní komunikace). Například francouzský

zámořský departement Guyana věnuje 43 % svého rozpočtu PRV na opatření M7 a také Rumunsko plánuje vynaložit 1,3 mld. EUR na opatření M7, což reprezentuje 14 % celkových plánovaných veřejných výdajů PRV.

Jestliže je opatření M7 využíváno strategicky, v kombinaci s dalšími opatřeními nebo jako doplněk domácí politiky, stává se velmi zajímavou cestou k počátečnímu financování základních inovací ve službách na venkově. Například Švédsko odhaduje, že 46 % jeho venkovské populace bude mít prospěch z vylepšených služeb nebo infrastruktury, realizovaných díky místním rozvojovým akcím, a dalších 5 % bude mít prospěch díky opatřením v oblasti ICT. Největší potenciál k podporování iniciativ v oblasti chytrého venkova mají první čtyři dílčí opatření M7 (viz rámeček na další straně).

Dílčí opatření 7.1: Podpora na vypracování a aktualizaci plánů rozvoje obcí a vesnic ve venkovských oblastech a jejich

(5) https://enrd.ec.europa.eu/projects-practice/energy-forest-and-climate-change-enfocc_en

(6) www.cowocatrural.cat

(7) Shoduje se s poznámkou pod čarou 1

VYUŽÍVÁNÍ OPATŘENÍ 7

1. Rakousko uplatňuje integrovanou strategii, která počítá se zapojením komunity do plánovacích fází.
2. Sasko-Anhaltsko v Německu se zaměřuje na investice do širokopásmového připojení a do ICT, Hesensko a Dolní Sasko a Brémy podporují skupiny komunit a obcí a Meklenbursko-Přední Pomořansko si zvolilo za cíl sociální služby a rozvoj přírody a obnovitelných energií.
3. Řecko se zaměřuje na infrastrukturu širokopásmového připojení.
4. Maďarsko má strategii zaměřenou na sociální péči, mobilitu, služby zaměstnanosti a rozvoj komunitně sdílených prostorů.
5. Švédsko počítá s kombinovaným využíváním EZFRV a EFRR ke zlepšení pokrytí širokopásmovým připojením.

základních služeb a plánů pro ochranu a správu lokalit sítě Natura 2000 a dalších míst vysoké přírodní hodnoty.

M7.1 se často zaměřuje na podporu přípravy a aktualizace plánů péče o lokality Natura 2000 a další oblasti s chráněnou přírodou. Využívá se ale také na podporu plánů na výrobu obnovitelné energie a na zpřístupnění ICT. Některé PRV v Německu a Rakousku zahrnují i komunitní plány.

V rakouském PRV je na M7 přidělena částka veřejných výdajů 779 milionů EUR⁽⁸⁾. V roce 2017 vypracovalo rakouské Ministerstvo zemědělství, lesnictví, životního prostředí a vodního hospodářství hlavní plán pro venkovské oblasti, zakládající se na participativním procesu. Zahrnuje speciální sadu nástrojů na podporu obecních plánů.

Dílčí opatření 7.2: Podpora na investice do vybudování, zlepšování nebo rozšiřování všech typů drobné infrastruktury, včetně investic do obnovitelných zdrojů a do úspory energie.

Opatření M7.2 je obvykle navrhováno s cílem zlepšit základní životní podmínky

ve venkovských oblastech a jejich spojení s jinými oblastmi. V některých členských státech EU je silný důraz kladen na budování nebo modernizaci místních dopravních komunikací a na základní infrastrukturu vodního hospodářství. Nicméně v jiných zemích, například v Rakousku a Finsku, bylo toto dílčí opatření využíváno na podporu projektů obnovitelných zdrojů energie a oběhového hospodářství⁽⁹⁾.

Dílčí opatření 7.3: Podpora na infrastrukturu širokopásmového připojení, včetně jejího vybudování, zlepšování a rozšiřování, na pasivní infrastrukturu širokopásmového připojení a přístup k širokopásmovému připojení a k řešení v oblasti elektronické veřejné správy.

Opatření M7.3: prioritou je sice hardware, ale některé programy PRV podporují také rozvoj služeb elektronické veřejné správy a způsobilost využívat širokopásmové připojení. Nicméně jen 46 programů PRV se rozhodlo využívat toto dílčí opatření.

Studie Chytrý venkov⁽¹⁰⁾, provedená ve Finsku na celostátní úrovni v roce 2016, odhalila, že ve Finsku

Počet programů PRV, které provádějí dílčí opatření M7

DÍLČÍ OPATŘENÍ	POČET PRV (CELKEM 112)
M7.1	80
M7.2	55
M7.3	46
M7.4	51

je k dispozici digitální infrastruktura vysoké kvality a že obecný postoj vůči digitalizaci je pozitivní.

Nabídka rozvoje příslušných dovedností a poradenství pro zákazníky se ukázala být celkem malá. Pro digitální strategie byly zjištěny následující prioritní potřeby: doprava, sociální a zdravotnické služby, vzdělávání na dálku a práce z domova. Ve světle těchto zjištění PRV požaduje, aby byly projekty zaměřeny na: infrastrukturu širokopásmového připojení a přístup k takovému připojení a elektronickou veřejnou správu (M7.3); bude to znamenat drobné investice do infrastruktury datového připojení (tzv. projekty 'vesnická síť) a digitalizaci obecních služeb, včetně online systému video-připojení pro potřeby zákaznických služeb.

Tomuto typu podpory odpovídá usnesení finské vlády z listopadu 2017 o digitalizaci venkova. Usnesení zdůrazňuje potřebu rozvíjet digitální služby. Usnesení také poukazuje na možnosti, jak podporovat venkovské obyvatelstvo a podniky, nové formy živobytí i ekonomický rozvoj venkova s pomocí digitálních řešení, která vezmou v úvahu místní specifika.

(8) Soubor projektů předložený členy Tematické skupiny ENRD (viz stránka 4, využívání M7 ze strany Rakouska): https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tg_smart-villages_project-Compilation.pdf

(9) www.bmmt.gv.at/english/agriculture/Master-Plan-for-Rural-Areas0.html
Další významné strategie: Breitband Austria 2020: www.bmvit.gv.at/telekommunikation/breitband

(10) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/tg_smart-villages_case-study_fi.pdf

Dílčí opatření 7.4: Podpora na investice do zřizování, zlepšování nebo rozšiřování místních základních služeb pro venkovské obyvatelstvo, včetně oblasti volného času a kultury, a do související infrastruktury.

Opatření M7.4 má širokou působnost, která může zahrnovat zdravotnictví, dětskou péči, mobilitu, kulturní služby a infrastrukturu pro komunitní služby a aktivity v oblasti využívání volného času. Díky tomu podporuje projekty pokrývající různé intervenční oblasti – od digitalizace, přes stříbrnou ekonomiku, po e-zdravotnictví.

Například ve Finsku studie Chytrý venkov identifikovala digitální strategie, jejichž cílem je zlepšení místních služeb, včetně služeb v oblasti volného času a kultury, a také příslušná infrastruktura. Především dílčí opatření podporuje projekty zaměřené na plánování, provádění studií a zlepšování služeb pro venkovskou populaci, jako jsou studie proveditelnosti o zdravotnických službách na dálku.

Rozvoj zemědělských a jiných podniků (M6)

Opatření 6 má k dispozici prostředky srovnatelné s opatřením 7, jmenovitě 10,6 miliard EUR⁽¹¹⁾, a z této částky

© Marc Planaguma

něco přes polovinu je určeno na zakládání podniků mladých zemědělců. Dvě dílčí opatření mohou přímo podporovat ekonomickou diverzifikaci ve venkovských oblastech a transformaci na chytrý venkov tj. M6.2: Podpora start-up v nezemědělských činnostech ve venkovských oblastech a M6.4: Podpora investice do zakládání a rozvoje nezemědělských činností.

Rozvoj nových podnikatelských aktivit ve venkovských oblastech – tj. mimo zemědělství – je životně důležitým prvkem atraktivity venkova a je proto podporován v mnoha regionech a členských státech. Při kombinaci s dalšími iniciativami, jakou je

například LEADER, mohou pak úspěšné podniky napomáhat ke generační obnově, podněcovat novou populaci k usazení na venkově, přivádět děti do venkovských škol, více zákazníků na místní trhy a vůbec oživit účinný cyklus ekonomického rozvoje.

Podpora na start-up (v maximální výši 70 000 EUR), tj. na rozvoj nových nezemědělských činností ve venkovských oblastech, byla poprvé zavedena v právní úpravě pro programové období 2014–2020, spolu s požadavkem na předložení podnikatelského plánu.

Podporu na investice a rozvoj nezemědělských činností je nyní možné poskytnout také malým venkovským

PODPORA PRV MLADÝM PODNIKATELŮM

V Saturii ve Španělsku má 11 skupin LEADER v rámci svých strategií místního rozvoje jako prioritu podporování mladých podnikatelů. Byla jim svěřena odpovědnost za řízení režimu s označením 'vstupenky pro venkovské samostatně výdělečně činné osoby', financovaného podle dílčího opatření 6.2. Mladým podnikatelům, kteří se usadí ve venkovských oblastech, je tímto způsobem poskytnuta podpora ve výši až 25 000 EUR.

Toto nové opatření sem přilákalo za dobu kratší než jeden rok 150 nových podnikatelů, kterým byly do prosince 2017 poskytnuty podpory v částce přes 232 400 EUR. 'Vstupenka' je k dispozici pro podnikatelské aktivity všech druhů: sociální služby,

různé podnikatelské iniciativy, poradenskou činnost, výrobní a zpracovatelské činnosti, distribuční společnosti, turismus, služby údržby – a funguje také jako doplněk dalších investic.

Příjemci musí pocházet z řad nezaměstnaných nebo mít za sebou jinou ekonomickou činnost. Předkládají podrobný podnikatelský plán, na jehož základě přijme MAS rozhodnutí. Příspěvky jsou poskytovány na výdaje na daně, sociální pojištění, zdravotní benefity a základní plat podnikatele, a to po dobu 3 let. Na základě dosavadních zkušeností uvažuje 11 skupin MAS ze Saturie, spolu s řídicím orgánem, o podstatném zvýšení prostředků na budoucí výzvy k podávání žádostí o zapojení se do tohoto projektu.

(11) Shoduje se s poznámkou pod čarou 1

podnikům (dříve to bylo možné jen v případě venkovského turismu a poskytování služeb; u ostatních to bylo omezeno na mikropodniky). Podpora na investice do nezemědělských činností může být teď přidělována lidem ve venkovských oblastech (tj. neexistuje požadavek na založení podniku před podáním žádosti o podporu). Všechny tyto prvky podněcují flexibilitu a mohou se stát spouštěcím mechanismem chytrých strategií.

Finský PRV využívá M6.2 jako pomoc při ověřování nápadů na zřizování venkovských podniků, nápadů, které podporují trh řízené a na zákazníka zaměřené inovace; příkladem může být podpora na start-up v oblasti IT nebo služeb elektronického vzdělávání (e-learning). V rámci opatření M6.4 může dostat investiční podporu také

společnost, která nabízí mobilní služby mikropodnikům a malým podnikům působícím ve venkovských oblastech.

Ostatní opatření

Finská nevládní organizace využila opatření M16.2 (Podpora pilotních projektů a vývoje nových produktů, postupů, procesů a technologií) na vybudování GreenCareLab⁽¹²⁾, sítě poskytovatelů služeb zaměřených na přírodu a aktivit na podporu jejich rozvoje, například pořádání studijních cest a zakládání pracovních skupin. Výsledkem je už v prvním roce účast více než 100 poskytovatelů služeb podílejících se na aktivitách GreenCareLab. K platformě se připojily desítky podnikových start-upů kvůli testování a vývoji podnikatelských nápadů a služeb.

V oblasti školení a zvyšování digitálních dovedností je kombinovaná problematika dostupnosti, dovedností a připojení stále ve stavu, kdy nelze říci, která z těchto výzev je primární, z níž ostatní vycházejí. Cíl je ale ve všech případech stejný: digitální začlenění pro všechny. V Rakousku jsou ve školách otevírány IT laboratoře poskytující bezplatné školení. V jiných zemích, například ve Španělsku a ve Francii, zajišťují certifikované kurzy zaměřené na zvyšování dovedností profesionální poskytovatelé kurzů, a to prostřednictvím různých dílčích opatření PRV, podle toho, jaká skupina je předmětem školení. Skupiny MAS mají dobrou pozici, aby mohly sladit předmětné dovednosti a potřeby s podmínkami místních komunit.

JEDNA + JEDNA = TŘI

Pro mnoho lidí jsou venkovské oblasti prostě domovem – místem, kde žijí, pracují a zakládají rodiny. Venkovské komunity potřebují pracovní místa, základní služby, připojení a chytrá dopravní řešení, stejně jako příznivé prostředí pro podnikání. To vyžaduje intervence na všech těchto frontách, a to společným úsilím. 'Akce EU pro chytrý venkov'⁽¹³⁾ naznačuje cestu vpřed tím, že k naplnění této výzvy spojuje tři generální ředitelství Evropské komise, a to pro zemědělství a rozvoj venkova, pro regionální a městskou politiku a pro mobilitu a dopravu.

Systematické ověřování dopadu je důležitým prvním krokem na cestě k realizaci těchto více integrovaných

přístupů. Například ve Finsku je systematické ověřování dopadu považováno za základní podmínku pro naplnění vize politiky rozvoje venkova, že venkov tvoří nedílnou součást národní prosperity a společnosti.

Obdobně ve svém stanovisku k 'Revitalizaci venkovských oblastí prostřednictvím chytrých obcí'⁽¹⁴⁾ Výbor regionů konstatuje, že „koncepte 'systematického ověřování dopadu' by měla být zahrnuta jako součást iniciativy 'Chytrý venkov', s cílem aplikovat tento přístup na vývoj širších politických iniciativ s dopady na venkovské oblasti.“

Komisař Phil Hogan dodal, že „[systematické ověřování dopadu] znamená něco více než jen pouhou

kontrolu dopadu a důsledků politik. Je to také o navrhování programů a strategií, které odrážejí potřeby a aspirace venkovských komunit a o uznávání potenciálu venkova poskytovat inovativní, inkluzivní a udržitelná řešení“⁽¹⁵⁾.

V předchozích částech této kapitoly jsme se přesvědčili, že opatření PRV jsou neúčinnější, jestliže jsou vzájemně kombinována. Výsledný multiplikační účinek ale může být daleko větší, pokud jsou kombinována s dalšími fondy, ať již fondy EU, národními nebo soukromými. Pokyny k 'Příslušným synergickým účinkům mezi evropskými strukturálními a investičními fondy, Horizontem 2020 a dalšími unijními programy,

(12) www.gcfinland.fi/in-english/

(13) https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/rural-development-2014-2020/looking-ahead/rur-dev-small-villages_en.pdf

(14) <http://cor.europa.eu/en/activities/opinions/pages/opinion-factsheet.aspx?OpinionNumber=CDR%203465/2017>

(15) https://enrd.ec.europa.eu/publications/rural-connections-magazine-autumn-winter-2017-edition_en (stránka 27)

týkajícími se výzkumu, inovací a konkurenceschopnosti⁽¹⁶⁾ jsou pro politiky a prováděcí orgány dostupné online. Vysvětlují základní pravidla a principy pro získání synergických účinků a kombinaci různých fondů a obsahují doporučení pro příslušné aktéry, jakož i informace o podpoře Evropské komise poskytované na usnadnění synergie.

Například zhruba 21,4 miliardy EUR mají k dispozici různé ESI fondy (evropské sociální a investiční fondy)⁽¹⁷⁾ na investice do informačních a komunikačních technologií (ICT) v průběhu finančního období 2014–2020. Kvůli optimalizaci dopadu investic do ICT byly členské státy a regiony požádány o vypracování dvou strategií, než přistoupí k jakýmkoli digitálním investicím z těchto fondů, a to:

- strategického politického rámce pro digitální rozvoj v rámci svých širších výzkumných a inovačních strategií;
- plánu přístupové sítě nové generace, který stanoví, kde je veřejná intervence nezbytná k zajištění přístupu k širokopásmovému připojení.

Jak je patrné z kapitoly 2, existuje hodně příkladů více integrovaných národních a regionálních přístupů, které mohou vytvořit podmínky příznivé pro vznik chytrého venkova. Jedním z nich je italská Strategie pro vnitrozemské oblasti⁽¹⁸⁾. S celkovým rozpočtem přes 2 miliardy EUR tvoří programy PRV její nedílnou součást. Volba metody a finančních zdrojů přidělených na vnitrozemské oblasti jsou stanoveny v italských regionálních programech PRV.

Avšak na rozšíření těchto integrovaných přístupů napříč Evropou je třeba pracovat daleko více. Jak uvádí 'Akce EU pro chytrý venkov', k zajištění udržitelnosti iniciativ typu chytrý venkov jsou žádoucí rozhodné strategické přístupy. Aby politici, zúčastněné strany a předkladatelé projektů z terénu dosáhli optimálních výsledků, musí jejich plánování zohlednit potřeby a komparativní přednosti a nedostatky příslušných území.

V této souvislosti mají PRV potenciál dosáhnout daleko většího dopadu, než napovídají jejich samotné rozměry. Mohou fungovat jako počáteční kapitál, který dodá sílu místním lidem, zmobilizuje zdroje, povede k dalším investicím a vytvoří podmínky pro budování chytrého venkova budoucnosti.

(16) http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/ict/

(17) Evropský fond pro regionální rozvoj (EFRR), Evropský sociální fond (ESF), Fond soudržnosti (FS), Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV), Evropský námořní a rybářský fond (ENRF).

(18) Italský finanční závazek pro Strategie pro vnitrozemské oblasti činí 190 milionů EUR: www.agenziacoesione.gov.it/opencms/export/sites/dps/it/documentazione/Aree_interne/Presentazione/Relazione_al_CIPE_24_01_2017_def.pdf

PUBLIKACE ENRD

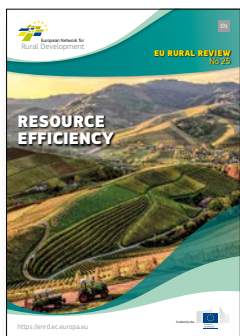
Udržujte si stále aktuální přehled o všech posledních novinkách, názorech a událostech týkajících se rozvoje venkova v Evropě četbou různých publikací ENRD.

Ty jsou dostupné přes Publikaci sekci na <https://enrd.ec.europa.eu> nebo se můžete přihlásit k jejich odběru zasláním e-mailu na subscribe@enrd.eu. Další informace si můžete vyžádat prostřednictvím info@enrd.eu.

ZPRAVODAJ EU RURAL REVIEW

Zpravodaj EU Rural Review je hlavní publikací ENRD, zaměřující se na určitá témata. Předkládá nejnovější poznatky a vysvětlení specifických témat, důležitých z hlediska rozvoje venkova v Evropě. Jde o témata od podnikání na venkově a kvality potravin až po klimatické změny a sociální začlenění. Vychází dvakrát ročně v šesti jazycích EU (EN, FR, DE, ES, IT, PL).

Č. 25 – Účinnost zdrojů (Resource Efficiency)

Č. 24 – Přehodnocení příležitostí pro venkovské podniky (Re-imagining rural business opportunities)

Č. 23 – Zelená ekonomika – Příležitosti pro evropský venkov (Green Economy – Opportunities for rural Europe)

BROŽURA O PROJEKTECH EZFRV (EAFRD PROJECTS BROCHURE)

ENRD publikuje brožury prezentující dobré a zajímavé příklady projektů financovaných z EZFRV. Každé vydání poukazuje na příklady úspěšných projektů v určité oblasti rozvoje venkova. Jejím cílem je představovat úspěchy EZFRV a inspirovat další projekty. Brožury se vydávají v šesti jazycích EU (EN, FR, DE, ES, IT, PL).

ČASOPIS RURAL CONNECTIONS

Rural Connections je časopis tematicky zaměřený na rozvoj venkova v Evropě. Jeho vydavatelem je ENRD a prezentuje pohledy jednotlivců a organizací na důležitá témata rozvoje venkova i příběhy a profily projektů rozvoje venkova a zúčastněných stran. Časopis přináší čtenářům také aktuální novinky týkající se rozvoje venkova napříč Evropou, o které by mohli přijít. Vychází na jaře a na podzim v šesti jazycích EU (EN, FR, DE, ES, IT, PL).

INFORMAČNÍ BULLETIN NEWSLETTER

Všechny poslední novinky týkající se rozvoje venkova v Evropě – dodávané přímo do vaší schránky jednou měsíčně! ENRD Newsletter přináší krátké souhrny nově se objevujících záležitostí, horká témata, novinky a události v rozvoji venkova v Evropě. Přihlaste se k odběru na: https://enrd.ec.europa.eu/news-events/enrd-newsletter_en

JAK ZÍSKAT PUBLIKACE EU

Bezplatné publikace:

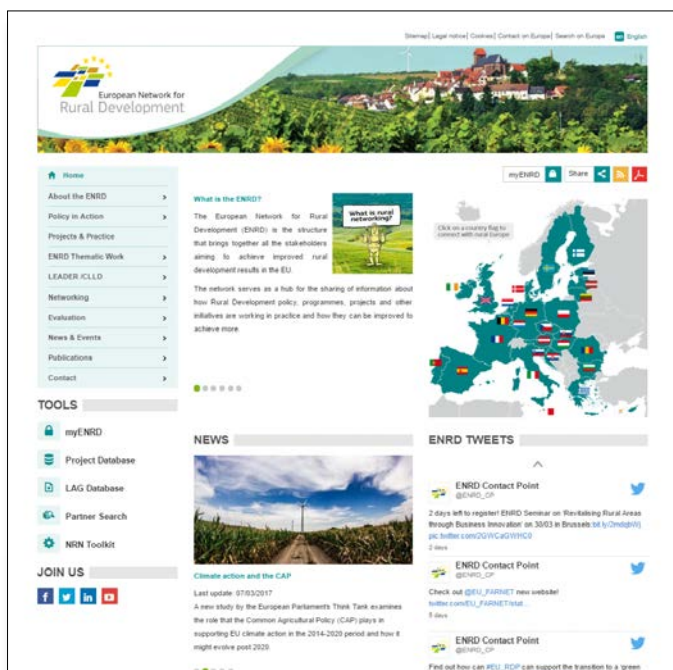
- jeden výtisk:
prostřednictvím stránek EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- více výtisků, plakáty či pohlednice:
v zastoupeních Evropské unie (http://ec.europa.eu/represent_cs.htm)
a v delegacích Evropské unie v zemích mimo EU (http://eeas.europa.eu/delegations/index_cs.htm);
můžete se také obrátit na síť Europe Direct na adrese http://europa.eu/europedirect/index_cs.htm
nebo na telefonní lince 00 800 6 7 8 9 10 11 (zdarma v rámci EU) (*).

(*): Informace jsou poskytovány zdarma, stejně jako většina telefonních hovorů (někteří operátoři, telefonní automaty nebo hotely však mohou telefonické spojení zpoplatnit).

Placené publikace:

- prostřednictvím stránek EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

ENRD online

Ohodnoťte stránku
ENRD na Facebooku

Sledujte @ENRD_CP
na Twitteru

Podívejte se na EURural
video na YouTube

Připojte se k diskusní skupině
ENRD LinkedIn

ENRD Contact Point
Rue de la Loi/Wetstraat, 38 (bte 4)
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
Tel. +32 2 801 38 00
info@enrd.eu